

VASU TUTUKSI

Opetushallitus

Akaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma v. 2022

Määräys OPH-700-2022

Sisällys

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat.....	3
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus.....	4
1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	4
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.....	6
1.4 Paikallisesti päätettävät asiat.....	8
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	17
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	20
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	22
2.4 Arvoperusta	23
2.5 Oppimiskäsitys	24
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.....	25
2.7 Laaja-alainen osaaminen	26
Ajattelu ja oppiminen.....	27
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu.....	28
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	28
Monilukutaito	29
Digitaalinen osaaminen	29
Osallistuminen ja vaikuttaminen	29
2.8 Paikallisesti päätettävät asiat.....	30
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.....	35
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	36
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	37
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	37
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.....	37
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	38
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	38
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	39
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	41
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	41
Yhteistyö eri tahojen kanssa	42
3.4 Paikallisesti päätettävät asiat.....	42

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	49
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	49
4.2 Pedagoginen dokumentointi.....	50
4.3 Monipuoliset työtavat	51
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	51
4.5 Oppimisen alueet	53
Kielten rikas maailma	53
Ilmaisun monet muodot.....	55
Minä ja meidän yhteisömme	57
Tutkin ja toimin ympäristössäni.....	58
Kasvan, liikun ja kehityn.....	60
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	61
Kaksikielinen varhaiskasvatus.....	63
4.7 Paikallisesti päätettävät asiat.....	65
5. Lapsen tuki.....	74
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut	74
Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut.....	74
Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.....	76
Monialainen yhteistyö	76
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.....	77
Yleinen tuki	78
Tehostettu tuki	78
Erityinen tuki	79
Tuen muodot.....	79
5.4 Lapsen tuen arviointi	80
5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	81
5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista	83
5.7 Paikallisesti päätettävät asiat.....	84
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	96
6.1 Paikallisesti päätettävät asiat.....	96
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	98
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	98

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta². Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

¹ Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

² Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

³ Varhaiskasvatuslaki 3 §

⁴ HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 30–31

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁵.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa⁷. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin

⁵ Varhaiskasvatustalaki 2 §

⁶ Varhaiskasvatustalaki 21 §

⁷ Varhaiskasvatustalaki 1 §

toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.⁸

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁹
- kotoutumissuunnitelma¹⁰
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹¹.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen¹².

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten¹³.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁴. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa

⁸ Varhaiskasvatuslaki 22 §

⁹ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

¹⁰ Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §

¹¹ Suositus

¹² Varhaiskasvatuslaki 20 §

¹³ Varhaiskasvatuslaki 8 §

¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 24 §

voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁵ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁶ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁷. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu¹⁸ ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista.²⁰

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²¹.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa.

¹⁵ Varhaiskasvatuslaki 65–73 §

¹⁶ Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁰ HE 148/2021, s. 34

²¹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.²²

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²³. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁴. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy.²⁵ Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti²⁶. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat

²² Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34

²³ Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010) 8 §

²⁴ Varhaiskasvatuslaki 41 §

²⁵ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²⁷. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.²⁸

1.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatuslain mukaisesti varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa ja muualla näissä perusteissa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa voidaan käyttää perustetekstiä. Olennaista on kuitenkin avata ja konkretisoida tekstiä siten, että se ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen toteuttamista ja kehittämistä paikallisesti.

Paikallisesti voidaan laatia erilliset suunnitelmat varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoille. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat voidaan laatia myös järjestäjien yhteistyönä.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan hyväksyä kokonaan tai osittain joko kunta-, yksikkö-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisena. Yksityisen palveluntuottajan varhaiskasvatussuunnitelma voidaan hyväksyä edellä mainituin periaattein tai koko palveluntuottajan toimintaa koskevana.²⁹ Paikallista suunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti ja sitä kehitetään arvioinnin pohjalta.

²⁷ Varhaiskasvatuslaki 40 §

²⁸ Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

²⁹ Varhaiskasvatuslaki 22 §

Paikallista suunnitelmaa laadittaessa varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää

- millä kielillä varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko varhaiskasvatussuunnitelma kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, ryhmä-, toimintamuotokohtaisena tai alueellisina suunnitelmina
- millaista varhaiskasvatussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten varhaiskasvatuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen³⁰
- miten yhteistyö esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa
- miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat muut paikalliset suunnitelmat otetaan varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa huomioon
- miten paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään (katso myös luku 7).

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Kuvauksessa määritellään laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvä yhteistyö ja vastuut varhaiskasvatuslain sekä näiden perusteiden mukaisesti
- varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt
- tukeen liittyvien hallintopäätösten³¹ laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta.

Akaan varhaiskasvatussuunnitelma eli Akaan Vasu 2022

Akaan vasu 2022 on laadittu Opetushallituksen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet- tekstin pohjalle suomen kielellä, sähköiseen muotoon ja yhteisenä kunnallisiin päiväkoteihin,

³⁰ Varhaiskasvatuslaki 20 §

³¹ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

ostopalvelupäiväkotiin ja perhepäivähoitoon. Kaikki Akaan varhaiskasvatusyksiköt noudattavat toiminnassaan Akaan kaupungin vasua.

Kunnat valvovat yksityistä varhaiskasvatusta ja ostopalveluita. Norlandia– päiväkodit Oy:n päiväkotitoiminta on Akaan ostopalvelut.

Akaan kaupungin strategia

Akaan kaupungin kesäkuussa 2022 päivitetty strategia on nimeltään Sujuvan arjen Akaa 2026. Sama teema toistuu Akaan visiossa eli tulevaisuuden tavoitetilassa, jonka mukaan Akaassa on helppoa ja kotoisaa asua, tehdä töitä ja harrastaa. Kasvava Akaa vetää puoleensa asukkaita ja yrittäjiä. Meillä on aikaa elää, ja Akaan erilaisiin kaupunginosiin on helppo ihastua.

Akaan toimintaa ohjaavat arvot ovat asukaskeskeisyys, yhteisöllisyys, turvallisuus ja rohkeus.

Strategian painopistealueita ovat: Akaa on kasvava ja elinvoimainen kaupunki, Akaa on lähellä ja helposti saavutettavissa, Akaa pitää huolta asukkaistaan, Akaassa kehitetään rohkeasti ja kestävästi ja Akaa on houkutteleva ja arvostava työnantaja. Painopisteiden alle kuuluu 11 strategista päämäärää.

Akaan varhaiskasvatuksen visio ja strategia

Akaan varhaiskasvatuksen visio Hymyilevä aikuinen – hymyilevä lapsi kuvaa ammattikasvattajaa, joka on vuorovaikutuksessaan aloitteellinen, ymmärtäväinen, ystävällinen ja lempeä jokaista lasta kohtaan jokaisessa tapaamisessa. Ammatillisuus ja asiantuntijuus toteutuvat kaikessa asiakas- ja yhteistyössä sekä organisaation sisällä.

Akaan varhaiskasvatuksen strategian osia ovat turvallisuus, yhteisöllisyys, aktiivinen avoimuus ja vuorovaikutus, asukaskeskeisyys ja kestävä kehitys.

Paikallinen vasuprosessi

Kunnan vasutyöskentely on ajan myötä kehittyvä prosessi. Varhaiskasvatuksen toimijat arvioivat paikallisen vasun sisältöä ja toteutumista jatkuvasti. Kirjallinen vasu päivitetään Opetushallituksen ohjeiden mukaan ja tarvittaessa. Päivitetty vasu viedään sivistyslautakunnan käsittelyyn, jolloin kunnan päättäjillekin tarjoutuu mahdollisuus tutustua ja vaikuttaa kaupungin vasuun. Akaan Vasu 2022 otetaan käyttöön elokuun alussa. Vasu julkaistaan Akaan kaupungin verkkosivuilla.

Henkilöstön, lasten ja huoltajien osallistuminen vasun laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen

Akaan vasu 2022 työryhmä on koostunut moniammatillisesti varhaiskasvatuksen esimiehistä ja työntekijöistä. Akaan vasun laadintaan ovat osallistuneet edustajat esiopetuksesta, koulusta, lastenneuvolasta, sosiaalityön piiriin kuuluvasta lastensuojelusta, vammaispalveluista sekä Norlandia Päiväkodit Oy:stä. Tavoitteena on luoda jatkuvasti kehittyvä, johtamista tukeva, henkilöstön pedagogista toimintaa ohjaava ja lukijalle informatiivinen, käytäntöjä avaava paikallinen vasu.

Lasten huoltajat osallistuivat Akaan vasun päivittämiseen sähköisen Vaikuta Vasuun asiakaskyselyn kautta huhtikuussa 2022, perheiden ja henkilöstön välisten Lapsen vasu-keskustelujen sekä antamiensa palautteiden kautta. Huoltajien merkityksellisinä ja hyvinä pitämät asiat tiedotetaan henkilöstölle, niitä ylläpidetään ja kehitetään. Korjaavat palautteet nostetaan varhaiskasvatuksen kehityskohteiksi. Asiakaskyselyjen tulokset viedään sivistyslautakunnan tietoon ja pääkohdat julkaistaan Akaa.fi- verkkosivuilla.

Asiakaskyselyn mukaan huoltajat ovat tyytyväisiä ammattitaitoisen henkilöstön toimintaan ja lasten kohteluun. Asiakkaat pitävät yhteistyössä tärkeänä mm. avointa, ajantasaista tiedonkulkua ja että he saivat tietää lapsen päivän kulusta, mitä lapsi on tehnyt, kenen kanssa leikkinyt ja miten leikit sujuivat. Tärkeiksi koettiin myös monipuolinen toiminta, lapsen yksilöllinen huomioiminen, lasten tunnetaidot, kaverisuhteet, kiusaamisen ehkäiseminen ja luonnossa liikkuminen. Erityisen tyytyväisiä huoltajat sekä henkilöstö olivat varhaiskasvatuksen lapsilähtöisyyteen, henkilöstön sensitiivisyyteen, keskinäiseen luottamukseen ja lämpimään yhteistyöhön.

Asiakaskyselyn mukaan lapset viihtyvät hyvin varhaiskasvatuksessa. Lasten mukaan ylikansallisesti parasta on kaverit ja turvallinen henkilökunta, monipuoliset leikit ja askartelut.

Varhaiskasvatuksen kehityskohteiksi huoltajat toivat esille hoitoaikojen joustavamman varaamistavan, sähköisen viestintäkanavan, ajantasaisen tiedottamisen, kuvia, mahdollisuudet lasten pitkäkestoiseen leikkiin, pienryhmätyöskentelyn selkiinnyttämisen, lasten kasvun kansion ja sen, että tukea tarvitsevien lasten osalta muodostuisi selkeä kuva tukitoimien suunnittelusta, käytännöistä, toteutuksesta, arvioinnista ja kehittämisestä. Osa asiakkaista esitti toiveita vuorohoitoon sekä huolensa henkilöstön riittävydestä ja pysyvyydestä.

Henkilöstön mukaan Akaan varhaiskasvatuksen etuja ovat pieni kaupunki, pienet etäisyydet ja luonnonläheiset toimintaympäristöt. Toiminnallisesti hyvinä mainittiin positiivinen pedagogiikka, pienryhmätoiminta, uuden asiakasperheen tutustumiskäynnit, erityisopetus, pedagogiikan kehittäminen, koulutettu, ammattitaitoinen ja sitoutunut henkilöstö, hyvin toimivat työyhteisöt ja hyvä tiimihenki.

Henkilöstön esille tuomia kehityskohteita ovat mm. sähköinen viestintäkanava, johon sisältyisi lapsen vasu, Teams- kokousten lisääminen, tiedottaminen, kokemusten ja hyvien käytäntöjen jakaminen, painopistealueisiin keskittyminen, säännölliset moniammatilliset ja ammattiryhmäkohtaiset tapaamiset, sekä paikallisen vasun monialainen ja jatkuva arviointi ja kehittäminen. Kehityskohteeksi nostettiin henkilöstön riittävyys poissaolojen aikana.

Vasun päivityksen yhteydessä järjestettiin tapaamiset esiopetuksen, perusopetuksen sekä sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden kanssa ja linjattiin yhteistyötapoja mm. säännöllisillä tapaamisilla, vapaamuotoisilla tutustumiskäynneillä, yhteisillä tapahtumilla ja koulutuksilla.

Paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen järjestämisen tavat ja muut paikalliset suunnitelmat

Akaan varhaiskasvatuksen palvelumuodot ovat kunnallinen ja yksityinen perhepäivähoito sekä kunnalliset päiväkodit ja ostopalvelupäiväkoti.

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen painopistealueita ovat ennen lapsen varhaiskasvatuksen alkua tehtävät perheille vapaaehtoiset Tullaan tutuiksi- käynnit, jossa tulevan ryhmän työntekijä tulee tutustumaan lapseen hänen omaan ympäristöönsä, pienryhmätoiminta, Positiivinen pedagogiikka ja Huomaa hyvä materiaalin käyttö arjessa, Pienin askelin- sosiaalisten ja tunnetaitojen opetusohjelma, MiniVerso- lasten vertaissovittelumalli, Sapere- ruokakasvatusmenetelmä, Metsämörri- liikunta ja hyvinvointiohjelma sekä 5 - vuotiaille suunnattu Hyvinvointi CV.

Akaan varhaiskasvatussuunnitelmassa on otettu huomioon mm. lastensuojelulain mukainen Akaan kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat. Jatkossa varhaiskasvatus huomioi myös vuoden 2023 alusta voimaan tulevan seudullisen kotouttamisohjelman.

Akaan vasun toteutumisen arviointi ja kehittäminen

Akaan vasu, Lapsen vasut ja ryhmävasut määrittävät kaikkien varhaiskasvatusyksiköiden henkilöstön toimintaa. Kaikki työntekijät velvoitetaan perehtymään vasuihin ja toimimaan niiden mukaisesti. Vasu työskentely on jatkuvasti kehittyvä prosessi, johon koko henkilöstö osallistuu arvioimalla toteutettua pedagogista toimintaa arjen työssään sekä yhteisissä tapaamisissaan, joissa pohditaan vasun sisältöä, arvioidaan ja kehitetään yksikön pedagogista toimintaa ja ratkaisuja käytännön kysymyksiin.

Sähköiset, vasupohjaiset asiakaskyselyt toteutetaan yleensä vuosittain kevätkaudella ja asiakaspalautteita kerätään pitkin vuotta.

Henkilöstö havainnoi jokaisen lapsen kehittymistä ja oppimista yksilönä sekä dokumentoi havaintojaan systemaattisesti. Lapsille opetetaan pienimuotoisesti itsearviointia, jolloin lapset saavat esittää oman näkemyksensä oppimisestaan ja kehittymisestään.

Lapset pystyvät vaikuttamaan monin tavoin arkeensa, valita tekemisiään, toimia kavereidensa kanssa ja muokata toimintaympäristöjään leikeissään, kertomalla, esittämällä ideoitaan ja vastaamalla ajoittain esitettäviin ikätasoihin kyselyihin.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessi, lapsen vasu

Akaassa jokaiselle varhaiskasvatuksen lapselle laaditaan lakisääteinen, henkilökohtainen Lapsen vasu, joka on salassa pidettävä asiakirja. Suunnitelman lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet, mielenkiinnon kohteet ja yksilölliset tarpeet. Suunnitelman laatiminen perustuu lapsen kuulemiseen, havainnointiin ja tuntemiseen, joten ne laaditaan parin kuukauden sisällä lapsen varhaiskasvatuksen aloituksesta, kun henkilöstö on tutustunut lapseen.

Lapsen vasujen kirjaamisesta ja sen toteutumisen arvioinnista päiväkodeissa vastaa ryhmän opettaja. Perhepäivähoidossa lapsen vasun asiasisällön tuottaa lapsen hoitaja ja aluevastaava vastaa siitä, että lapsen vasu laaditaan jokaiselle lapselle ja vasukeskustelut käydään kaikkien kanssa. Lapsen vasut laaditaan ja niitä toteutetaan lapsen, vanhempien ja varhaiskasvatuksen koko henkilöstön sekä tarvittaessa myös muiden asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä.

Lasten vasut tarkistetaan vähintään vuosittain, aina lapsella esiintyvän tai muuttuneen tarpeen mukaan ja aina lapsen siirtyessä esiopetukseen. Maalis- huhtikuussa Akaassa järjestetään lapsen vasun toteutumisen arviointikeskustelu, johon osallistuvat kaikki laadinnassakin olleet tahot.

Lapsen vasu toimii osaltaan varhaiskasvatuksen järjestelyjen ja henkilöstön toiminnan sekä toteutettavan pedagogiikan arviointivälineenä. Lapsen sekä ryhmävasun tavoitteet asetetaan henkilöstön toteuttamalle pedagogisille toiminnoille lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen tukemiseksi.

Lapsen vasu -keskustelu

Ensimmäinen lapsen vasukeskustelu käydään parin kuukauden sisällä varhaiskasvatuksen aloituksesta joko kasvotusten, puhelimen tai Teamsin välityksellä. Syksyllä 2022 Akaan varhaiskasvatukseen saadaan sähköinen Lapsen vasun sisältävä viestintäjärjestelmä. Lapsen vasun kirjaamiseen osallistuvat huoltajat sekä lapsi kykyjensä mukaisesti. Kirjaaminen hyvissä ajoin ennen keskustelua mahdollistaa molemminpuolisen hyvän valmistautumisen keskusteluun.

Vasu- keskustelussa luodaan yhteinen näkemys lapsen, vanhempien ja henkilöstön näkemysten välille ja asetetaan tavoitteet henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Suunnitelmaan kirjataan lapsen vahvuudet, millaisia tietoja ja taitoja lapsella on, mitä lapsi on juuri opettelemassa ja mitkä asiat häntä kiinnostavat. Lapsi on mukana suunnitelman tekemisessä kehitys- ja ilmaisutaitojensa mukaisesti. Yli 3-vuotiaat lapset osallistuvat vasukeskusteluun arvioiden omia vahvuuksiaan ja taitojaan sekä esittämällä toiveitaan ja mielenkiinnon kohteitaan.

Ryhmässä jo ennestään tuttujen lasten vasukeskustelut ja ryhmävasun laatiminen aloitetaan jo elokuussa. Lapsen päiväkotiryhmää keskustelussa edustaa ryhmän opettaja, perhepäivähoidossa lapsen hoitaja. Vasukeskusteluun osallistuvat lapsi, hänen vanhempansa sekä ryhmän työntekijä, tarvittaessa myös muut lapsen liittyvät hoito- tai asiantuntijatahot.

Lapsen vasu- lomake

Lapsen vasun muodon päättää kunta. Akaassa Lapsen vasulomake muokataan sähköiseen järjestelmään valtakunnallisen Opetushallituksen mallin pohjalta. Tavoitteena on saada käyttöön helppotäyttöinen, tietoturvattu, aidosti interaktiivinen, selkeä ja tiivis lomake. Alle 3-vuotiaiden lasten toiveiden selville saamiseksi käytetään puheen apuna kuvia.

Tehostettua tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen vasuun sisältyy mm. lapsen tukitoimien tarvekartoitukset, niiden kuvaukset ja kuntoutuksesta vastaavien henkilöiden yhteystiedot, lapsen vasun arviointikäytännöt sekä tarvittaessa lapsen lääkehoitosuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen aloitus ja tutustuminen

Päiväkodissa ennen lapsen varhaiskasvatuksen alkua tulevan ryhmän työntekijä tekee perheen toiveesta Tullaan tutuiksi – käynnin, jonka tavoitteena on tutustua lapseen hänen omassa ympäristössään. Huoltajille tarjoutuu mahdollisuus kertoa lapsen vahvuuksia, arkisia tapoja, toiveita ja omia kasvatusperiaatteitaan. Perhepäivähoidossa tutustumiskäynti tehdään vain hoitajan kotiin.

Jokainen lapsi huoltajineen tutustuu tulevaan ryhmään ja yksikköön aina ennen varhaiskasvatuksen alkua. Tärkeintä on lapsen ja huoltajan tutustuminen henkilöstöön,

toimintoihin ja tiloihin, tärkeiden tietojen vaihtaminen puolin ja toisin sekä hyvä turvallisen ja luottamuksellisen yhteistyön aloitus. Huoltajille kerrotaan mm. ryhmän koostumuksesta, käytännöistä ja päivärytmistä sekä siitä, miten huoltajat voivat jatkossa olla osallisena ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Tutustumisen voi tehdä pariinkin kertaan ja varhaiskasvatuksen aiheuttamaa muutosta perheet voivat lieventää alkuvaiheessa lapsen lyhyillä hoitopäivillä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinta

Lapsen vasu laaditaan parin ensimmäisen varhaiskasvatuskuukauden aikana. Lapsen vasussa huomioidaan lapsi yksilönä vahvuuksineen, toiveineen, tarpeineen ja mielenkiinnon kohteineen. Lasten ja huoltajien näkökulmat ovat tärkeä osa vasua. Henkilöstö havainnoi lapsia ja dokumentoi havaintojaan, joiden pohjalta suunnitelma laaditaan. Lapsen aiemman vasun toteutumisen arviointi liitetään uusiin tavoitteisiin.

Vasukeskustelussa yhdistyvät lapsen, huoltajien ja henkilöstön yhteiset näkemykset lapsesta sekä kodin ja ryhmän henkilöstön toiminnoista. Vasuun kirjataan yhdessä huoltajien kanssa sovitut lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet. Tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi asetetaan ryhmän henkilöstön toiminnalle.

Lapsen ryhmän henkilöstö valmistautuu vasukeskusteluun havaintojensa ja pedagogisen dokumentoinnin pohjalta. Vasun kirjauksessa huomioidaan myös päivittäisissä kohtaamisissa ja keskusteluissa saatu tieto lapsesta. Varhaiskasvatuksen opettaja edustaa tiimiä keskustelussa, tarvittaessa mukana on myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja muita tahoja.

Ryhmävasu eli ryhmän toimintasuunnitelma

Ryhmän lasten vasujen rinnalle muodostetaan henkilöstön työn tueksi koko ajan kehittyvä toimintasuunnitelma eli ryhmävasu, joka ohjaa henkilöstön pedagogista toimintaa. Ryhmävasu kehittyy ajan myötä lasten kehittymisen, muuttuvien tarpeiden, kiinnostuksen kohteiden ja toiveiden mukaisesti. Ryhmävasut toimivat henkilöstön toteuttaman pedagogisen työn suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen välineinä.

Salassa pidettävien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatukseen ja lapsen tukitoimenpiteiden suunnitteluun, arviointiin tai toteuttamiseen osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömät tiedot. Säännös on

voimassa myös lapsen siirtyessä yksiköstä tai kunnasta toiseen ja varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Siirron kannalta välttämättömien tietojen lisäksi lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.

Tehostettuun ja erityiseen tukeen liittyvien hallintopäätösten laatimisprosessi

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on kunnan tehtävä viipymättä toistaiseksi voimassa oleva hallintopäätös, joka perustuu lapsen tuen tarpeen arviointiin. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa, kuuleminen toteutetaan lapsen vasukeskusteluissa.

Lapsen tuen tarpeen arviointiin osallistuvat lapsen huoltajat, erityisopettaja, lapsen ryhmän opettaja ja muut lapsen tukitoimiin osallistuvat asiantuntijat. Hallintopäätöksen valmistelun jälkeen Akaan varhaiskasvatusjohtaja tekee tuesta hallintopäätöksen perusteluineen.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämäänsä tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina³². Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatuslain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³³. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³⁴.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³⁵. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto³⁶.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä³⁷. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen³⁸ sekä

³² Varhaiskasvatuslaki 5 § 4 momentti

³³ Varhaiskasvatuslaki 1 §

³⁴ Varhaiskasvatuslaki 1 ja 12 §

³⁵ Varhaiskasvatuslaki 5 § 2 momentti

³⁶ Varhaiskasvatuslaki 52 §

³⁷ Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

³⁸ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolaki³⁹ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta⁴⁰. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella⁴¹. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki⁴², tasa-arvolaki⁴³, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴⁴, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴⁵, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁴⁶, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁴⁷ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁴⁸.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁴⁹, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁵⁰. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia⁵¹, sosiaalihuoltolakia⁵², vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁵³, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁵⁴ ja terveydenhuoltolakia⁵⁵ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

³⁹ Hallintolaki (434/2003)

⁴⁰ Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

⁴¹ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

⁴² Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

⁴³ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

⁴⁴ Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

⁴⁵ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁴⁶ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

⁴⁷ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

⁴⁸ Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

⁴⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁵⁰ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

⁵¹ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁵² Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

⁵³ Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

⁵⁴ Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

⁵⁵ Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

Varhaiskasvatustalain⁵⁶ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁵⁷. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁵⁸. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa

⁵⁶ Varhaiskasvatustalaki 3 §

⁵⁷ Varhaiskasvatustalaki 12 ja 19 §

⁵⁸ Varhaiskasvatustalaki 10 §

olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁵⁹ Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁶⁰. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁶¹. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁶².

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1)⁶³. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁶⁴. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁶⁵.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta⁶⁶. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁶⁷. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen

⁵⁹ Varhaiskasvatuslaki 11 §

⁶⁰ Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

⁶¹ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁶² Varhaiskasvatuslaki 75 §

⁶³ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁶⁴ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁶⁵ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

⁶⁶ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁶⁷ Varhaiskasvatuslaki 1 §

ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.⁶⁸

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoitus- ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁶⁹. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁷⁰.

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁷¹. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁷². Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁷³. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁷⁴. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

⁶⁸ Varhaiskasvatuslaki 4 ja 16 §

⁶⁹ Varhaiskasvatuslaki 34–38 §

⁷⁰ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁷¹ Varhaiskasvatuslaki 2, 25 ja 35 §

⁷² Varhaiskasvatuslaki 1 ja 38 §

⁷³ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

⁷⁴ Varhaiskasvatuslaki 38 §

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.⁷⁵

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.⁷⁶

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltaja ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁷⁷.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset

⁷⁵ Varhaiskasvatuslaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

⁷⁶ Varhaiskasvatuslaki 13 §

⁷⁷ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁷⁸

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁷⁹, varhaiskasvatuslain⁸⁰ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁸¹.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvamisen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan.

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista.

Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä

⁷⁸ Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

⁷⁹ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁸⁰ Varhaiskasvatuslaki 20 §

⁸¹ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa⁸². Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.⁸³

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäytäntöihin luo edellytyksiä hyvälle kasvatustyöskäytännölle⁸⁴. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyyskäytännön olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten

⁸² Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁸³ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁸⁴ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

havainnoidessa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatuskäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁸⁵.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja

⁸⁵ Varhaiskasvatustilasto 2 ja 23 §

ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyYTEEN ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omaan kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä.

Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä.

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa.

Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että

jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

2.8 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa keskustellaan siitä, mitä tässä luvussa määrätty varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia eri toimintamuodoissa.

Varhaiskasvatuslain mukaiset tavoitteet

Akaassa varhaiskasvatus toimii varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteiden mukaisesti.

Akaan varhaiskasvatuksessa toteutettavassa pedagogiikassa käytäntöjen taustalla on varhaiskasvatuksen teorian tietoon perustuvat käytännöt ja ratkaisut. Pedagogiikkaa suunnitellaan systemaattisesti ja asetetaan pedagogisia tavoitteita tulevaisuuteen. Pedagoginen johtaminen on jaettua johtamista, johon osallistuu koko varhaiskasvatuksen linjaorganisaatio.

Akaassa varhaiskasvatuksen esihenkilöt linjaavat pedagogiikkaa ja tulevia toimintoja, arvioivat toteutunutta ja asettavat pidemmän tähtäimen tavoitteet varhaiskasvatuksen kokonaisuudelle sekä johtavat ja tukevat henkilöstöään. Käytännön toteutukset suunnitellaan yhdessä johtoryhmän ja päiväkodin johtajien kanssa.

Päiväkodin johtajat johtavat yksikkönsä pedagogiikkaa. Päiväkodin johtaja, alueen erityisopettaja ja ryhmien opettajat yhdessä suunnittelevat tehostetun ja erityisen tuen toimenpiteitä kunkin ryhmän lasten tarpeiden mukaisesti. He myös arvioivat yksittäisten lasten tuen tarpeita, tuen toteuttamista ja vaikuttavuutta säännöllisesti ja valmistelevat tuen hallinnollisia päätöksiä. He tukevat ja ohjeistavat henkilöstöä vasun mukaiseen pedagogiseen työhön. He yhdessä vievät linjaukset käytäntöön, arvioivat toteutettua pedagogiikkaa, kehittävät päiväkotien pedagogista toimintaa, havainnoivat päiväkodeissa vasujen edellyttämän varhaiskasvatuksen toteutumista niin yksittäisen lapsen kuin ryhmien osalta.

Varhaiskasvatuksen opettajat vastaavat lapsiryhmänsä toiminnan suunnittelusta, toteutuksesta, ryhmissään toteutettavasta pedagogiikasta, toiminnan ja pedagogiikan arvioinnista ja

kehittämisestä. Varhaiskasvatuksen koko henkilöstö sitoutuu toimimaan paikallisen vasun, varhaiskasvatuksen johdon ja ryhmänsä opettajan linjaaman pedagogiikan mukaisesti sekä ottamaan osaa pedagogiikan kehittämiseen mm. osallistumalla pedagogisiin keskusteluihin, lasten havainnointiin ja havaintojen dokumentointiin. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin uudistamista jatketaan edelleen Akaan vasun mukaisesti. Muutostarpeen arviointiin osallistuu varhaiskasvatuksen esihenkilöt sekä erityisopettajat, muutostoimenpiteisiin osallistuu koko henkilöstö.

Perhepäivähoidossa esihenkilön käymät tavoitteelliset kotikäynnit ovat osa hoidon, kasvatuksen ja opetuksen ohjaavaa toimintaa sekä arviointia. Perhepäivähoidon esihenkilö vie kaupungin yhteisiä pedagogisia linjauksia ja teemoja hoitajien käsittelyyn ja varmistaa perhepäivähoitajien osallistumisen jatkuviin pedagogisiin keskusteluihin, kotonaan toteutettavan pedagogiikan arvioimiseen ja kehittämiseen.

Arvoperusta

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen arvoperustana ovat mm. lastensuojelu- ja varhaiskasvatuslain sekä velvoittavien vasujen mukainen laillisuus ja eettisyys. Arvoperustaan kuuluvat myös palvelujen tarkoituksenmukaisuus, yleinen lapsen etu, lapsen oikeus vuorovaikutukseen ja läheisyyteen, tarpeiden tyydytykseen, hyvinvointiin, huolenpitoon, apuun ja suojeluun. Lapsella on oikeus inklusion periaatteiden mukaan tulla kuulluksi ja nähdyksi itsenään ja oikeus osallistua ja vaikuttaa ikänsä, harkintakykynsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskeviin asioihin kehitystään ja turvallisuuttaan vaarantamatta. Lapsella on oikeus välttyä kaikenlaiselta kiusaamiselta tai syrjinnältä ja hänellä on oikeus tulla kaikkien taholta kohdelluksi hyvin, yhdenvertaisesti, oikeudenmukaisesti ja tasa-arvoisesti.

Akaan kaupungin varhaiskasvatus toteuttaa Opetushallituksen ja Akaan sivistystoimen määrittämiä arvoja ja strategisia päämääriä. Akaan kaupungin sivistystoimen arvot ovat sivistyksen kunnioittaminen, asiakaskeskeisyys, turvallisuus, rohkeus ja yhteisöllisyys sekä ympäristöstä huolehtiminen vastuullisesti. Sivistysohjelman kriittinen menestystekijä on kehittävä, oppimista edistävä ja turvallinen, lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioiva varhaiskasvatusympäristö.

Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitetty oppimiskäsitys on valtakunnallisesti hyväksytty ja teoriataustaltaan perusteltu. Akaan kaupungissa valtakunnallista oppimiskäsitystä toteutetaan sellaisenaan ilman paikallisia tarkennuksia.

Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen on kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Pieni lapsi on laaja-alaisen osaamisensa alkuvaiheissa. Tavoitteena on edistää lapsen osallisuutta, vaikuttamismahdollisuuksia, kasvua yksilönä ja yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen henkilökunta vahvistaa lasten itsetuntoa ja identiteetin kehittymistä mm. tutustumalla kunkin lapsen vahvuuksiin, kannustamalla, ohjaamalla ja tukemalla lasta hänen tarpeidensa mukaisesti. Lasten tunnetaidot ja kaverisuhteet ovat lapsille erityisen tärkeitä. Lapselle opetetaan hyviä vuorovaikutus- ja yhteisöllisyyden edellyttämiä taitoja kuten itsesääätelyä, ikänsä mukaisia oikeuksia, velvollisuuksia, sääntöjen noudattamista, vastuunottoa, toisten huomioon ottamista sekä valintojen ja päätösten tekemistä sekä näiden seurauksia. Lapsilla on myös ikään ja kehitystasoon sidottuja arkitaitojen oppimisen tarpeita, jotka lisääntyvät esiopetusikää lähestyttäessä. Henkilöstö opettaa lapsille näitä taitoja sekä antaa lapsille mahdollisuuksia riittävästi toistamalla harjoittaa näitä taitoja ennen kouluikää.

Lapsen erilaisia toiveita, aloitteita ja erilaisia mielipiteitä arvostetaan ja ne otetaan resurssien mukaan huomioon käytännön toiminnoissa. Nämä taidot lisäävät lapsen osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia omiin asioihinsa.

Mediakasvatus on tärkeää. Akaan varhaiskasvatuksessa hyödynnetään ja hankitaan lisää tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, sovelluksia ja pelejä. Päiväkodeissa on ryhmien käytössä älypuhelimet, kannettava tietokoneet ja iPadit, joiden avulla voidaan viestiä ja vasujen edellyttämiä digitaitoja ja mediakasvatusta voidaan opettaa. Lasten omia laitteita ei varhaiskasvatuksessa käytetä. Henkilöstöä koulutetaan teknisten laitteiden ja sovellusten käyttöön ja lapsia opastetaan niiden käyttöön lasten kehitystason mukaisesti. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään tiedottamisessa ja opetuksessa erilaisten sovellusten ja oppimispelien muodossa. Tietosuoja on viestinnässä keskeisessä osassa, asiaan liittyvistä kysymyksistä keskustellaan toistuvasti henkilöstön ja lasten kanssa.

Laaja-alainen osaaminen - teeman alla käsitellään mm. termien tieto, taito, arvot, asenteet ja tahto merkityksiä, ajattelua ja oppimista, vuorovaikutustaitoja, tarkkaavuuden suuntaamista, ongelmanratkaisua, itsenäistymistä, hyviä tapoja, itsestä huolehtimista, osallistumista, mielipiteiden ilmaisua, toisten huomioon ottamista ja harjoitellaan lapselle tarpeellisia arjen taitoja. Erilaisten oppimisen alueiden harjoittelu tukee lasten laaja-alaisen osaamisen hallintaa.

Varhaiskasvatuksen järjestäminen, toimintamuodot ja yhteistyö

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen järjestämis muodot ovat sekä kunnallinen että yksityinen perhepäivähoito ja päiväkotihoido. Akaassa varhaiskasvatusta tarjotaan suomen kielellä ja

ruotsinkielinen palvelu hankitaan ostopalveluna Tamperelaiselta Svenska barndaghemmet – päiväkodista. Saamenkieliseen varhaiskasvatukseen ei ole ilmennyt tarvetta.

Syksyllä 2022 voimaan tuleva lakimuutos vahvistaa lapsen oikeutta saada tarvitsemaansa tukea. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat tärkeä ja kiinteä osa Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Lasten tukitarpeista keskustellaan ryhmän henkilöstön ja erityisopettajan kanssa toistuvasti, tukitoimia ja niiden vaikuttavuutta arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti. Erityisopettajat opettavat ja konsultoivat lapsia sekä kouluttavat, ohjaavat ja tukevat henkilöstöä toimimaan kunkin lapsen tukitarpeita vastaavalla tavalla. He myös osallistuvat osaltaan monialaisiin työryhmiin kaupungin sisällä ja seutukunnalla.

Henkilöstön toteuttama varhaiskasvatustyö perustuu tiimitoiminnalle ja jaettuun pedagogiseen johtajuuteen. Päiväkotien henkilöstörakenne on Akaassa varhaiskasvatuslain mukainen. Ryhmäkoko alle 3-vuotiaiden ryhmissä on 12 ja yli kolmivuotiailla 21 paikkaa. Yhtä paikkaa voi käyttää samaan aikaan vain yksi lapsi. Lasten tukitarpeista johtuen ryhmässä voi olla myös lisähenkilöstöä. Lisäresurssien arviointi tehdään moniammatillisesti. Läsnä olevat lapset jaetaan päivittäin toimintojen mukaan joustavasti pienryhmiin. Ryhmissä toteutettava pedagogiikka on opettajajohtoista ja henkilöstö noudattaa yhdessä sovittuja opetus- ja kasvatuskäytäntöjä lasten kanssa.

Perhepäivähoidon pedagogiikan johtajana toimii varhaiskasvatuksen esihenkilö. Hän tekee tavoitteellisia kotikäyntejä, järjestää työkokouksia ja koulutusta sekä käy vuosittain kehityskeskustelut hoitajien kanssa. Perhepäivähoitajilla on mahdollisuus vertaistukeen yhteisissä tapaamisissa. Perhepäivähoitolasten varahoito on järjestetty hoitajan lähipäiväkotiin. Muutakin yhteistyötä hoitajan ja lähipäiväkodin välillä jatketaan edelleen.

Akaan kaupungilla ei ole omaa leikkipuisto- tai kerhotoimintaa, mutta kaupunki tukee Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallista toimintaa. Varhaiskasvatuslaki ja kaikki varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia kaikkea varhaiskasvatustoimintaa ja kaikkia toimijoita kohtaan.

Varhaiskasvatuksen siirtymäkäytännöt

Siirtymiä lapsen varhaiskasvatuksen aikana on siirtyminen kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatusyksiköstä tai ryhmästä toiseen, varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, muuttaminen toiseen kuntaan sekä siirtyminen yksilöllisen tuen piiriin ja poistuminen tuen piiristä. Kaikista siirtymistä lapselle laaditaan Akaassa viranhaltijapäätökset ja käydään perheen ja henkilöstön väliset nivelpalaverit. Lapsen vanhemmille tarjottava ohjaus, tiedottaminen ja tuki ovat siirtymissä erityisen tärkeitä.

Ennen lapsen varhaiskasvatuksen alkua perhe voi valita vapaaehtoisen Tullaan tutuksi käynnin lapsen koti- tai lähiympäristöön. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa aloittava lapsi tutustuu ennakolta huoltajien kanssa hoitopaikkaansa, ryhmän henkilöstöön tai hoitajaansa.

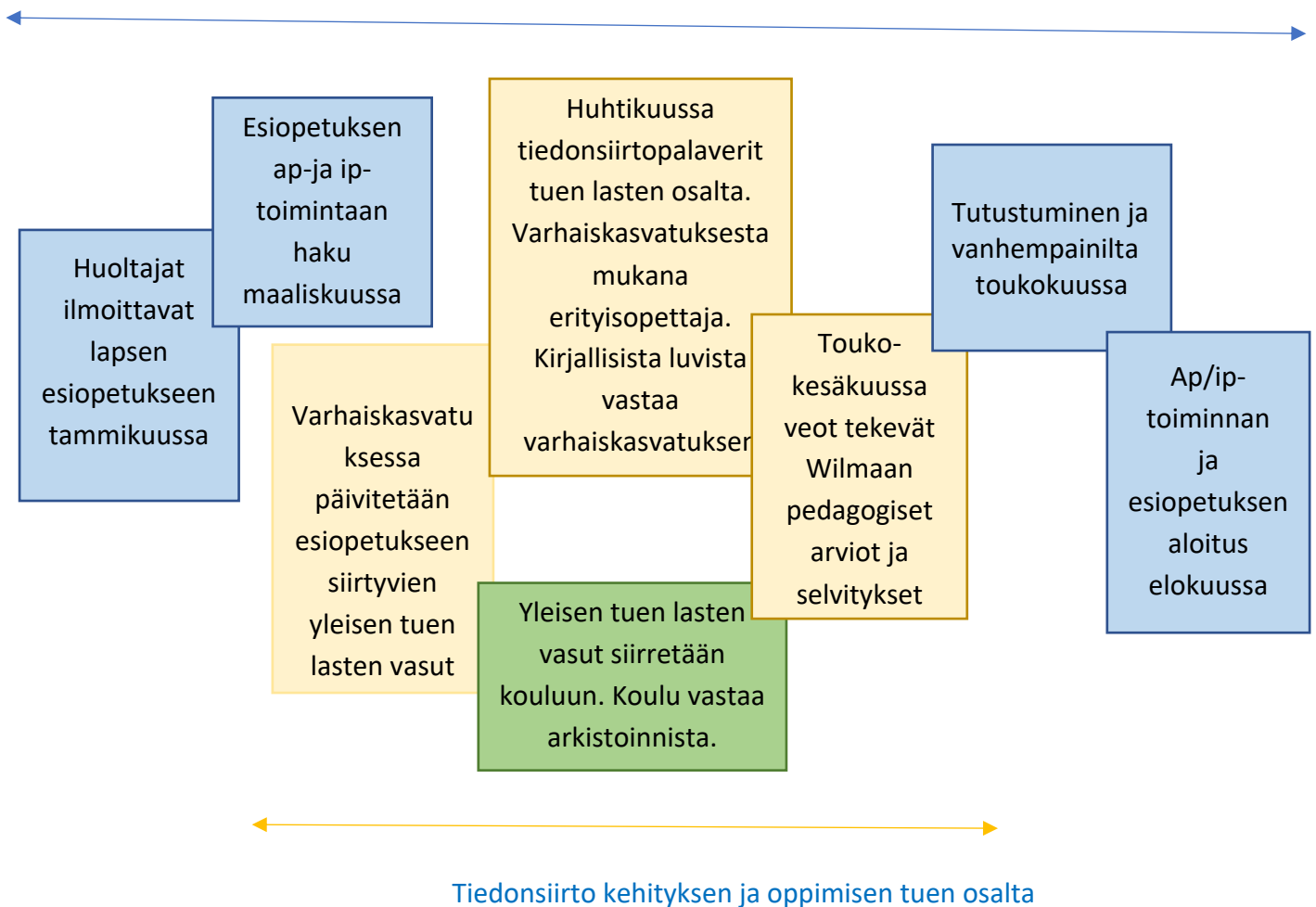
Lapsen siirtyessä ryhmästä tai yksiköstä toiseen lapselle ja hänen vanhemmilleen tarjotaan mahdollisuus uuteen toimintaympäristöön tutustumiseen. Päiväkodeissa lapset ulkoilevat päivittäin yhdessä ja vierailevat ryhmissä tapaamassa toisiaan, joten ryhmäsiirrot pienten ryhmästä isompien ryhmään tapahtuu usein helposti ja luontevasti.

Lapsen siirtyessä perhepäivähoidosta päiväkotiin, hoitaja käy lapsiryhmänsä kanssa tutustumassa lapsen uuteen ryhmään ja huoltajille tarjotaan mahdollisuus tutustumiseen lapsen kanssa useampaankin kertaan.

Lasten siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen noudatetaan Akaassa yhteisesti sovittuja käytänteitä. Siirtymän organisoinnissa keskeisessä roolissa ovat varhaiskasvatuksen erityisopettajat, lapsen tuleva esiopettaja sekä koulujen rehtorit.

Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirtymän helpottamiseksi esiopettajat järjestävät huhti-toukokuussa tuleville esikoululaisille tutustumiskäynnit esiopetukseen. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja siirtää tiedot esiopetukseen siirtyvien lasten rakenteellisen tuen tarpeista varhain keväällä koulujen rehtoreille ja erityisopettajille, jotta lapsen koulussa tarvitsemiin lisäresursseihin voidaan varautua riittävän varhain ennen siirtymää.

Nivelvaihe kaikkien lasten osalta

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen⁸⁶. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön

⁸⁶ HE 148/2021 s. 30–31

sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.⁸⁷

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

⁸⁷ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁸⁸ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen

⁸⁸ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁸⁹. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään

⁸⁹ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁹⁰. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁹¹. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

⁹⁰ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁹¹ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä⁹².

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁹³. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁹⁴.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea

⁹² Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁹³ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

⁹⁴ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁹⁵. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä⁹⁶.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.⁹⁷

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja toteuttaminen sekä arvioinnin käytännöt

⁹⁵ Varhaiskasvatuslaki 7 ja 22 §

⁹⁶ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁹⁷ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet, toteuttaminen ja arvioinnin käytännöt

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuodaan esille velvoittaviin lakimuutoksiin ja varhaiskasvatussuunnitelmiin perustuva toimintakulttuurin muutostarve. Toimintakulttuurin muutos edellyttää pedagogisten suunnitelmien ja toiminnan havainnointia ja arviointia, toimintojen vaikutusten pohdintaa, sen myönteisten vaikutusten vahvistamista ja ei-toivottujen piirteiden tunnistamista ja korjaamista.

Tavoitteita tukeva toimintakulttuuri on laatutekijä ja se luo parhaat edellytykset lasten hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatuksen johdon tehtävänä on luoda edellytykset varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin muutokselle, arvioinnille ja kehittämiselle.

Muutosjohtaminen edellyttää mm. selkeää tavoitteiden asettamista, pedagogista osaamista, käytäntöjen havainnointia, dokumentointia, arviointia, selkeää palautekulttuuria, muutokseen johtavia toimenpiteitä ja erilaisia kokeiluja. Muutokset toteutetaan lakien ja vasujen mukaisesti.

Syksyn 2022 varhaiskasvatuslain muutos vahvistaa lapsen oikeutta tarvitsemaansa tukeen. Lapselle annettavan tuen toteutustavat ovat pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukimuotoja, joissa tulee huomioida inklusiivisuus. Tehostettu ja erityinen tuki edellyttävät henkilöstöltä lisääntyvissä määrin erityispedagogisia taitoja, lisäkoulutusta, oppimisympäristöjen muokkaamista ja pienryhmätoiminnan uudelleen arviointia ja kehittämistä.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtäväkuvia tarkistetaan ja päivitetään tarvittaessa, muutokset tehdään arvioinnin yhteydessä. Kaikkien työntekijöiden vahvuuksia ja osaamista hyödynnetään eri tavoin ja täydennyskoulutusta järjestetään tarvepohjaisesti. Tavoitteena on suunniteltu ja hallittu muutos sekä oppivat yhteisöt, jossa kaikki toimijat opettelevat ja oppivat uusia toimintatapoja ja käytäntöjä, jolloin toimintakulttuuri uudistuu.

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Henkilöstöltä edellytetään varhaiskasvatuksen tiedon laajaa hallintaa ja ammatillisuutta. Ammatillisuuteen liittyy työn maailman ja tavoitteiden erottaminen yksilön sisäisestä maailmasta ja yksityiselämästä. Työllä on omat rakenteensa, tavoitteensa, yhteisöllisyys-, ja osaamisvaatimuksensa. Tieto oman perustehtävän sisältämisestä työtehtävistä sekä taidot ja tahto tehdä tehtävänsä mahdollisimman hyvin päivittäin hyvässä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa lisäävät yhteisöllisyyttä ja takaavat hyvän työilmapiirin, joka välittyy myös lapsille ja huoltajille.

Ammatillisuuden osatekijöitä ovat asiakkaat, työntekijä itse, työyhteisö ja ammattiyhteisö. Varhaiskasvatuksen asiakkaita ovat lapset, heidän huoltajansa sekä lähipiirinsä. Ammatillisuus

edellyttää henkilöstöltä laaja-alaista osaamista eli henkilöstön tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon tulee olla työn edellyttämällä tasolla. Varhaiskasvatuksessa työskennellessä tietoinen ammatillisuus on erityisen tärkeää, koska oma toimintamalli toimii arjessa mallina lapsille, heidän perheilleen sekä koko yksikön henkilöstölle.

Hyvässä asiakastyössä työntekijän luotettavuus, palveluhenkisyys, asiakkaan ja työntekijän molemminpuolinen arvostus ja keskinäinen tuntemus ovat onnistumisen kannalta olennaisia. Ammatillisuus edellyttää työntekijältä substanssiosaamista, oman työn itsearviointia, reflektointia ja jatkuvaa itsensä kehittämistä. Työyhteisön ammatillisuus sisältää mm. palautteen antamisen ja vastaanottamisen sekä saadun palautteen mukaisen työssä kehittymisen. Ammattiyhteisön tasolla ammatillisuus sisältää mm. lakien ja muiden ohjeistojen noudattamisen, eettisyyden ja solidaarisuuden työyhteisöä kohtaan. Ammatillinen osaaminen, asiantuntijuus omissa työtehtävissä ja näiden kehittämistarpeiden arviointi kuuluvat myös ammatillisuuteen.

Varhaiskasvatuksen suunnittelu on muuttunut toimintojen ja tapahtumien vuosisuunnittelusta lasten vasujen ja ryhmävasun, pedagogisen toiminnan tavoitteiden asettamisen, käytännön toteuttamisen, pedagogisen toiminnan toteutumisen arviointiin ja kehittämiseen. Ryhmän toiminnan suunnittelu on muuttunut henkilöstön ideoiden ja yksittäisten tuokioiden ennakkosuunnittelusta ja lapsille valmiiksi annetun mallin mukaisesta toteutuksesta lasten kanssa yhdessä suunniteltuun ja ideoituun toimintaan siten, että inklusiivisuus sekä lasten yksilölliset toiveet ja tarpeet toteutuvat vasujen mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen opettajilla on kokonaisvastuu ryhmänsä toiminnan suunnittelusta, pedagogiikasta sekä näiden toteutumisen arvioinnista ja kehittämisestä. Näihin tarvittava suunnittelu-aika turvataan opettajille henkilöstön siirroilla ryhmästä toiseen. Opettajan laatimat suunnitelmat ohjaavat muiden ammattiryhmien pedagogisen työn suunnittelua ja toteutusta. Lasten havainnointi ja dokumentointi ovat tärkeä osa suunnittelua.

Lasten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen edellyttää, että henkilöstö luovuttavaa ohjausvaltaansa sekä toimintojen suunnittelu- ja toteutusvastuuta enemmän lapsille. Olennaista lasten ohjauksessa on henkilöstön johdonmukaisuus ja pedagogisesti hyväksyttävät perustelut tehtäville ratkaisuille ja toteutuksille. Mm. ryhmän yhteiset sopimukset ja pelisäännöt luodaan mahdollisimman pitkälle lasten kanssa yhdessä. Vähäisten sääntöjen tulee olla mm. perusteluja, arkea helpottavia ja turvallisuutta takaavia.

Itselleen mielekkään tekemisen kautta lapset keskittyvät, rakentavat taitojaan ja oppimistaan mielenkiintonsa suuntaan. Lasten annetaan harjoitella, pohtia, kokeilla, tutkia asioita ja ilmiöitä riittävän paljon, että he itse oivaltavat mm. asioiden yhteyksiä ja merkityksiä eli lasten ajattelu kehittyy ja lapset oppivat oppimaan. Samalla henkilöstön sanallinen ohjaus ja valmiiden vastausten tarjoaminen automaattisesti vähenevät ja henkilöstö voi kiinnittää enemmän huomiota lasten oppimisprosesseihin, niiden dokumentoimiseen ja tukea tarvitsevien lasten lähiohjaamiseen.

Henkilöstön tehtävänä on etsiä jokaisen lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet ja sitä kautta löytää jokaiselle lapselle mielekästä tekemistä, jolloin lapset keskittyvät kiinnostavaan, tarkoituksenmukaiseen ja kehittävään toimintaan. Siirtymätilanteissa lasten odottelua vähennetään siirtymällä suoraan seuraavaan vaiheeseen ilman jonottamista.

Lasten ei tarvitse tehdä samoja toimintoja samaan aikaan eikä annetun mallin mukaisina vaan suunnitelmat elävät yhteisen ideoinnin mukaan hallitusti siten, ettei toiminta ole ennakoimatonta tai rauhatonta henkilöstön tai lasten näkökulmasta. Toiminta on lapsilähtöistä ja aikuisjohtoista. Tavoitteena on oppiva yhteisö, jossa kaikki osapuolet tutkivat ja ihmettelevät eri ilmiöitä, kokeilevat, opettelevat ja oppivat uutta joka päivä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin muutos edellyttää myös asiakkaiden osallisuuden lisäämistä. Asiakkaat ja muut yhteistyötahot voivat antaa varhaiskasvatukseen palautetta mm. keskustelujen, vanhempainiltojen, asiakaskyselyjen ja kaupungin verkkosivujen kautta.

Akaan varhaiskasvatuksessa käytetään mm. valtakunnallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin kehittämiä työn arviointivälineitä varhaiskasvatuksen kokonaisuuden, yksiköiden ja tiimien sisäisen työn arviointiin sekä yksittäisen työntekijän työn itsearviointiin. Arviointien tavoitteena on toimintojen ja pedagogiikan kehittäminen. Henkilöstö varmistaa, että toiminta on pedagogisesti perusteltua ja vasujen mukaista, joten henkilöstön osaamista, lisä- ja täydennyskoulutuksen tarvetta arvioidaan myös ja koulutukseen varataan lisäresursseja.

Inklusiiviset toimintatavat

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa jokainen lapsi saa toimia tasavertaisesti aktiivisena osana lapsiryhmää, kokeilla ja harjoitella monipuolisesti erilaisia asioita omine kykyineen ja taitoineen. Ryhmien toiminnan lähtökohtana ovat aina lasten tarpeet, kiinnostuksen kohteet ja osallisuuden varmistaminen, joten lapset ovat mukana toimintojen ja työtapojen suunnittelussa ja valinnassa.

Inklusion toteutuminen leikeissä edellyttää henkilöstöltä jatkuvaa lasten pienryhmiin jakamista, leikkien opettamista, mukana ja mallina leikkimistä sekä leikkien monipuolista havainnointia. Lasten leikkitaitojen kehittymisen myötä lasten ystävyys-suhteet, kommunikointi-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot kehittyvät parhaiten.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt ja niiden arviointi

Akaan varhaiskasvatuksen fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset, kognitiiviset ja teknologiset leikki- ja oppimisympäristöt rakennetaan, niitä arvioidaan ja kehitetään esihenkilöiden, henkilöstön ja lasten kanssa yhdessä lasten kehitystaso, kyvyt ja osallistumisen mahdollisuudet huomioiden.

Henkilöstö valvoo, että oppimisympäristöt, materiaalit ja välineet ovat lapsille sopivia, turvallisia, terveellisiä, kehittäviä, monipuolisia, vuorovaikutusta edistäviä ja että ne mahdollistavat eri ilmiöiden tutkimisen ja monitasoisen opettelun ja erilaiset kokeilut.

Oppimisympäristöjen tulee olla muunneltavia, mahdollistaa eri tavoin toteutettavat pienryhmätoiminnot, leikki- ja työrauhan, lyhyt- ja pitkäkestoisen leikin mm. projektiluontoisena sekä monipuolisen liikunnan niin sisällä kuin ulkona. Valtakunnallisten liikuntasuosittelujen mukaan lapsen tulisi liikkua kolmen tuntia päivässä vastuun ulkoilusta jakautuessa kotien ja varhaiskasvatuksen tai koulun kesken. Varhaiskasvatustilavuuksien piha- ja lähialueita hyödynnetään entistä enemmän ja monipuolistetaan lasten liikuntaa mm. lisäämällä ohjattua ulkoliikuntaa, leikkejä ja joukkuepelejä sekä lisäämään retkiä lähiympäristöön.

Monipuolisuutta oppimisympäristöihin tuodaan kalusteita, välineitä, leluja ja materiaaleja kierrättämällä, niitä ryhmien välillä vaihtamalla ja keksimällä välineille uusia käyttökohteita. Päiväkotiryhmien samoin kuin perhepäivähoitokotien oppimisympäristöt voivat hyvinkin poiketa toisistaan mm. lasten mielenkiinnon kohteiden ja käytössä olevien resurssien tai luovien ratkaisujen mukaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, tavoitteet ja käytännöt

Päivittäiset tapaamiset lasten huoltajien kanssa ovat varhaiskasvatuksen voimavara ja yhteistyön ydin. Lasten huoltajien osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia lisätään mm. interaktiivisen viestintäkanavan ja vuosittaisten asiakaskyselyjen kautta, keskustelemalla asioista päivittäisten tapaamisten ja vanhempainiltojen tai –varttien aikana ja keräämällä palautteita, joita huoltajilta on tullut melko vähän.

Akaassa huoltajien kanssa tavataan päivittäin lasten tuonti- ja hakutilanteissa, puheluin, sähköpostin ja Teamsin välityksellä. Henkilöstö kertoo jokaisen lapsen päivän kulusta sekä olennaiset asiat lapsen kehityksen ja oppimisen edistymisestä säännöllisesti. Huoltajien toiveet siitä, miten henkilöstö kertoo lapsen päivän, kehityksen tai oppimisen edistymisestä vaihtelevat suuresti. Henkilöstöltä vaaditaan tarkkaa silmää ja sensitiivisyyttä aistia kunkin huoltajan toiveet vuorovaikutuksesta. Myös huoltajilta toivotaan avointa keskustelua riittävästä tiedottamisen tavasta ja tasosta.

Päiväkotien työaikajärjestelmän vuoksi lapsen ottaa aamulla vastaan toinen työntekijä ja iltapäivällä toinen luovuttaa lapsen hakijalle. Olennaiset tiedot lapsen päivän kulusta siirretään hakijalle. Ryhmien suunnitelmista ja toiminnoista laaditaan erilaisia tiedotteita jaettavaksi huoltajille yleensä sähköpostin kautta. Akaaseen saadaan syksyllä 2022 interaktiivinen viestintäkanava varhaiskasvatuksen asiakkaiden ja kasvatushenkilöstön käyttöön. Koska asiakkaiden toiveet viestintäkanavan kautta saatavista tiedoista, niiden toistuvuudesta ja mm. valokuvista vaihtelevat suuresti, henkilöstölle laaditaan yhtenäiset ohjeet viestintätavoista. Viestintään käytetty aika lasta kohden tulee olla tasavertaista eikä viestinnän työllistävyys saa haitata henkilöstön perustehtäviä.

Monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat

Akaan varhaiskasvatuksessa monialaista yhteistyötä tehdään lasten vanhempien, esiopetuksen sekä näiden varhaiskasvatus- ja kerhotoiminnan, Norlandia päiväkotien, lastenneuvolan sekä muun terveydenhuollon, sosiaalityön, lastensuojelun, perhekeskuksen, ruokahuollon, liikunta- ja kulttuuritoimen sekä kirjastojen kanssa.

Monialaisten yhteistyön tavoitteet ovat lasten hyvinvoinnin lisääminen yhteisen tiedon kautta. Yhteistyön tavoitteita ja niiden toteutumista arvioidaan vuosittain. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on ensisijaisesti turvata lapsen turvallisuus, terveys, kehittyminen, oppiminen ja hyvinvointi. Lapsille tarjotaan mm. päivittäin terveellistä ja tasapainoista ravintoa, monipuolista liikuntaa niin sisällä kuin ulkona sekä vastataan lapsen yksilöllisiin tukitarpeisiin.

Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen, puuttumistoimenpiteet ja niiden vaikutusten seuranta

Kiusaaminen on vakava, vahingollinen ja usein salassa tapahtuva ilmiö. Yksittäiset lapsen kohdistuvat kielteiset teot eivät ole kiusaamista vaan kiusaamisen kohteeksi joutunut lapsi on toistuvasti kielteisten tekojen kohteena, joiden vaikutuksesta lapsi voi kuormittua psyykkisesti.

Kaikki lapset tarvitsevat myönteisiä vuorovaikutuskokemuksia ja vertaisryhmän hyväksyntää. Henkilöstö antaa lapsille kannustavaa palautetta hyvästä käyttäytymisestä, jolloin lapsi tietää, miten hänen toivotaan käyttäytyvän ja lapsi pystyy tarvittaessa korjaamaan käytöstään. Lasten jatkuvan havainnoinnin kautta henkilöstö pystyy muuttamaan mm. lasten leikin kulkua ja leikkirooleja siten, että kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet tasavertaisiin leikkirooleihin eikä kukaan jää tahtomattaan toistuvasti yksin.

Lasten leikeistä ja keskinäisestä vuorovaikutuksesta tehtyjä havaintoja dokumentoidaan. Dokumenttien kautta mm. lasten leikkitaidot, aloitteellisuus, keskinäiset suhteet ja leikkiroolit tehdään näkyviksi ja tarvittaessa dokumentteja käytetään tukena ristiriitatilanteiden selvittelyssä.

Lasten kanssa keskustellaan toistuvasti hyvästä vuorovaikutuksesta ja ystävyydestä. Lapsiryhmän sopimukset ja pelisäännöt laaditaan lasten kanssa ja pohditaan yhdessä ratkaisumalleja ristiriitatilanteisiin. Sääntöjä kerrataan toistuvasti ja tarpeen mukaan.

Varhaiskasvatuksessa kiusaamista ei sallita missään muodossa. Henkilöstön velvollisuus on puuttua välittömästi kaikkiin lasten välisiin ristiriitoihin ja selvittää kummankin osapuolen näkökulmat tasavertaisesti. Puuttumisen tavoitteena on estää riitatilanteiden toistuminen ja kehittyminen kiusaamiseksi. Kiusaamista ehkäistään opettamalla lapsille mm. positiivista puhetapaa, toisten huomioon ottamista ja hyviä vuorovaikutustaitoja. Lapsille opetetaan myös rakentavaa käyttäytymistä ristiriitatilanteissa, nähdyn tai itse koetun riitatilanteen etenemisen ja oman osuuden kertomista tapahtumiin toden mukaisina.

Lasten välisten ristiriitojen läpikäynti ryhmän työntekijän ja lasten huoltajien kanssa on tärkeää. Huoltajille kerrotaan ryhmän säännöistä ja tapahtumista tehtyjen muistiinpanojen pohjalta.

Mini Verso- vertaissovittelumalli osana kiusaamisen ehkäisyä

MiniVerso vertaissovittelumalli on kehitetty lapsen oikeuksien ja osallisuuden vahvistamiseksi ristiriitatilanteissa. MiniVerso on systeeminen toimintamalli, jonka avulla henkilöstö auttaa lapsia löytämään ratkaisuja ristiriitoihinsa. Lasta ei leimata pikaistuksissa tehdyn käyttäytymisen pohjalta vaan häntä kuunnellaan arvostavasti oman näkemyksensä ja ristiriidan ratkaisun asiantuntijana.

Akaan varhaiskasvatuksen henkilöstö ja kaikki 5-vuotiaat koulutetaan MiniVerso- mallin ja sen sisältämän puhepiirityöskentelyn käyttöön. Lapsille opetetaan, että rakentava ristiriitatilanteiden ratkaisu opitaan toistuvan harjoittelun kautta. MiniVerso opettaa lapselle sovittavaa käyttäytymistä ja riitatilanteiden jälkeen tarjoaa mahdollisuuden muuttaa toimintaansa rakentavammaksi.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet.

Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi

toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lurut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykkinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁹⁸ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

⁹⁸ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin

teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsitteellisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaakin sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja

luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön

tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystäväyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenvuorokierroon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelystä annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänkysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten

kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja

oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä

käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestäväan elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävan elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syöminen kulttuurina. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasosta uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja

kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä.⁹⁹ Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa¹⁰⁰. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja

⁹⁹ Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

¹⁰⁰ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatusta- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä

kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten

motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kielenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikyllyn kaltaisia.

4.7 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkennetaan seuraavia pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita huomioiden lasten ikä ja kehitys sekä eri toimintamuotojen ominaispiirteet. Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja sisältöjä eri toimintamuodoissa voidaan täsmentää paikallisissa suunnitelmissa.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan ja tarkennetaan

- pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä

Pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä

Varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat Akaan varhaiskasvatuksessa toteutettavaa pedagogiikkaa ja pedagogista toimintaa. Lasten vasuissa ja ryhmävasussa tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ryhmävasuihin vaikuttavat myös mm. lasten ikäjakauma, kehitysvaiheet, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet, paikalliset ja vuodenaikojen mukaan vaihtuvat toimintamahdollisuudet. Ryhmävasujen eli ryhmän toimintasuunnitelmien muodostaminen on ajan etenemisen, lasten mielenkiinnon kohteiden muuttumisen, lasten kehityksen ja oppimisen sekä tukitarpeiden mukaan kehittyvä prosessi.

Lapsen vasujen ja ryhmävasun tavoitteita ja toteutumista arvioidaan jatkuvasti ja keskitetysti kevätkaudella tulevaa kautta varten. Akaan vasun sisällöt yhtenäistävät varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa kunnallisesti ja yksiköittäin. Toisaalta lasten vasuista muodostuvat ryhmävasut ovat keskenään erilaisia, koska ne perustuvat pääosin ryhmän lasten vasuihin, kiinnostuksen kohteisiin ja lasten tuen tarpeisiin.

Oppiva ja hyvinvoiva lapsi tarvitsee hyvään kehitykseensä monipuolista toimintaa. Henkilöstön tehtävänä on mahdollistaa varhaiskasvatuksen arjessa inklusiivisesti lapsen leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen, itsensä ilmaiseminen, osallistuminen, kokeminen ja asioiden monipuolinen, toistuva opetteleminen lasten tarpeiden ja mielenkiinnon kohteiden mukaisesti. Henkilöstön tulee sitoutua mm. systemaattiseen lasten havainnointiin, havaintojensa dokumentointiin, lasten yksilöllisten valmiuksien ja vahvuuksien sekä mielipiteiden, ideoiden ja toimintahalun tukemiseen.

Perhepäivähoito

Perhepäivähoitoa toteutetaan kodinomaisessa ympäristössä hoitajan kotona. Akaan vasu on laadittu yhteisenä perhepäivähoitoon ja päiväkoteihin. Perhepäivähoitaja laatii jokaiselle ryhmänsä lapselle Lapsen vasun ja käy vasukeskustelut lasten ja huoltajien kanssa. Perhepäivähoitaja havainnoi jokaista lasta erikseen ja dokumentoi lapsen kommentteja, oivalluksia ja havaintojaan mm. lapsen vasukeskustelua varten.

Perhepäivähoitaja vastaa itse ryhmänsä toiminnan suunnittelusta eli ryhmävasusta, tarvittaessa hoitajan esihenkilö toimii suunnittelun tukena. Perhepäivähoitajien välisissä tapaamisissa hoitajat saavat vertaistukea, jakavat ideoitaan ja esihenkilö tarjoaa tukeaan arjen haasteisiin sekä ylläpitää pedagogista keskustelua. Lähekkäin asuvat hoitajat laativat ryhmilleen toimintasuunnitelmia, joita toteutetaan sekä omassa ryhmässä että yhteistapaamisissa lasten kanssa. Perhepäivähoitajille järjestetään myös säännöllisiä kuukausikokouksia, joissa käsitellään hoitajien työhön liittyviä kysymyksiä.

Akaassa päiväkotihoito on yleisin toimintamuoto, perhepäivähoitolasten osuus on vähäinen. Perhepäivähoito kohdentuu pääosin alle 3-vuotiaisiin lapsiin. Lähestyessään esiopetusikää lapset hyötyvät ikäistensä seurasta ja vertaisryhmästä, joten perhepäivähoidossa olevia lapsia suositellaan siirtämään päiväkotiin viimeistään sinä vuonna, kun lapsi täyttää viisi vuotta.

Pedagogiikan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen

Päiväkodin johtajien vastuulla on suunnitella, toteuttaa, valvoa, arvioida ja kehittää yksikkönsä pedagogista toimintaa. Pedatiimit koostuvat yksikön henkilöstöstä ja tiimissä käydään läpi ajankohtaisia pedagogisia kysymyksiä. Näin päiväkotien pedagogista keskustelua pidetään yllä sekä uudistetaan pedagogiikkaa ja toimintakulttuuria. Päiväkodin johtajat ohjaavat oman yksikkönsä säännöllisesti kokoontuvia pedatiimeja, havainnoivat tiimien työskentelyä ja käyvät säännöllisiä pedagogisia keskusteluja yksikön henkilöstön kanssa. Pedatiimeihin osallistuu jokainen päiväkodin työntekijä vuorollaan.

Päiväkodeissa opettajat, lastenhoitajat ja avustajat suunnittelevat, toteuttavat, arvioivat ja kehittävät ryhmänsä pedagogista toimintaa säännöllisissä tiimipalavereissaan.

Pienryhmätoiminnan tavoitteet ja edut

Vasujen toiminnalliset tavoitteet toteutuvat parhaiten lasten pienryhmätoiminnassa niin sisä- kuin ulkotiloissa. Pienryhmät kootaan joustavasti toiminnan tavoitteiden ja opeteltavan asian mukaisesti. Oppimisympäristöissä ja tilajärjestelyissä tulee huomioida pienryhmien erilaiset toiminnot, välineet ja tilatarpeet. Pienryhmätoiminta edellyttää henkilöstöltä mm. tehtävien uusjakoa, työn jaksottamista ja vuorottelua. Esim. yhden pienryhmän ulkoillessa toiset pienryhmät voivat käyttää sisätiloja vapaammin, naapuriryhmän kanssa voidaan ajoittain vaihtaa ryhmätiloja ja leluja, jolloin lapsille tarjoutuu uusia mielenkiinnon kohteita ja leikkimahdollisuuksia.

Päivittäisen pienryhmätoiminnan hyvä toteutus vaatii henkilöstöltä tietoista luopumista suuryhmätoiminnasta, ison ryhmän jakamista useaan kertaan päivän aikana sekä rohkeutta yksin tehdä pienryhmää koskevia päätöksiä tiimitoiminnan kärsimättä. Pienryhmätoiminnan suunnittelulle tulee varata riittävästi säännöllistä keskusteluaikaa.

Pienryhmässä suuret ryhmät hajautetaan tietoisesti, jolloin voidaan lisätä lasten yksilöllistä huomioimista ja ohjausta. Pienryhmä mahdollistaa parhaiten lapsen aktiivisen toimijuuden, osallisuuden ja omiin asioihinsa vaikuttamisen.

Pienryhmätoiminnan tavoitteena on myös vähentää ison ryhmän lapsille aiheuttamaa stressiä ja siitä aiheutuvia rauhattomuutta, väsymistä ja niistä pahimmillaan aiheutuvia käytöshäiriöitä. Pienryhmätoimintojen porrastuksella pystytään välttämään ruuhkia ja tilanahtautta sekä toteuttamaan vasun edellyttämä kiireetön toiminta jokaisessa ryhmässä.

Pienryhmässä lapset pystyvät parempaan vuorovaikutukseen, ilmaisemaan paremmin omia toiveitaan ja harjoittelemaan enemmän itselleen tarpeellisia taitoja kiireettömästi. Pienryhmässä lapselle pystytään tarjoamaan paremmin kunkin tarpeiden mukaista tukea, auttamaan lapsia löytämään kavereita ja vahvistamaan lapsen kaverisuhteita. Näiden kautta lasten arkeen saadaan enemmän iloa ja onnistumisen kokemuksia, joten lasten hyvinvointi ja tyytyväisyys lisääntyvät.

Pienryhmät kootaan joustavasti toimintojen, pedagogisten tavoitteiden ja lasten taitovaatimusten mukaan. Pienryhmissä lasten toiminnot voivat samana päivänä olla erilaiset tai samanlaiset, kaikkien lasten ei tarvitse tehdä samaan aikaan samaa eikä tuottaa mallin mukaisesti samanlaista tuotosta, jollei toiminnan tavoitteena ole juuri mallin mukaisen toiminnan harjoittelu.

Kun yksi työntekijä toimii vain parin lapsen kanssa, muu henkilöstö varmistaa, että muut ryhmän lapset saavat samaan aikaan huomiota, ohjausta ja valvontaa. Perhepäivähoidossa toiminta toteutuu kodinomaisessa ympäristössä pienryhmätoiminnan ja lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden huomioinnin pohjalta luontevasti.

Henkilöstö jakaa lapsiryhmänsä pienempiin ryhmiin erilaisten tavoitteiden ja toimintojen perusteella, jolloin toiminta on inklusiivista, eriytettyä, intensiivistä, lasten havainnointiin ja

ohjaukseen voidaan keskittyä optimaalisesti. Koska yhden työntekijän ohjattavana on pieni lapsiryhmä, kaikkien kuormittavuus vähenee, työskentelyrauha lisääntyy, häiriötekijät ovat minimissään ja keskittyminen tekemiseen onnistuu paremmin kuin isossa ryhmässä.

Pienryhmässä lapset tulevat kaikille hyvin tutuiksi, jokainen lapsi saa toimintojen sisällä henkilökohtaista huomioita, tarvitsemaansa ohjausta ja tukea. Lasten kehittymistä, yksilöllisyyttä, mielipiteitä, tarpeita, oppimista ja edistymistä voidaan havainnoida, seurata ja dokumentoida paremmin pienessä kuin isossa ryhmässä. Havaintojen dokumentoinnin voi tehdä toiminnoista riippuen joko pienryhmätilanteen aikana tai sen jälkeen.

Henkilöstö valvoo, että toiminta on turvallista, hallittua, suunnitelmallista ja tavoitteellista. Lasten vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet eroavat toisistaan suuresti. Lasten kanssa pienryhmissä suunnitellaan ja toteutetaan pidempijänteistä, vasujen tavoitteiden mukaista toimintaa siten, että lapset oppivat osallisuutta ja aidosti voivat vaikuttaa toimintoihin.

Pedagoginen dokumentointi, periaatteet ja käytännöt

Akaassa lasten tullaan tutuiksi- käyntien lomakkeet, lapsen vasu ja ryhmävasu ovat osa pedagogista dokumentointia, joka tuottaa tietoa niin yksittäisen lapsen kiinnostuksen kohteista, tiedoista, taidoista ja ajankohtaisista tukitarpeista kuin ryhmänkin toiminnasta. Henkilöstön omassa käytössä on myös muita dokumentoinnin tapoja ja välineitä, joiden kautta saatavaa tietoa hyödynnetään mm. pedagogisen toiminnan suunnittelussa sekä erilaisen havainnoinnin ja arvioinnin tukena. Havainnoinnin keskeiset tekijät kirjataan lasten yksilöllisiin vasuihin ja ryhmän toimintasuunnitelmiin eli ryhmävasuihin.

Pedagoginen toiminta on kehittyvä prosessi, jossa tehdyt havainnot, dokumentointi ja tulkinnat muodostavan kokonaisuuden, jonka kautta pedagogiikkaa tehdään näkyväksi. Tämän kautta myös lapset ja huoltajat pystyvät entistä paremmin arvioimaan toimintaa, suunnittelemaan ja kehittämään varhaiskasvatusta.

Kasvun kansio/ portfolio

Akaan varhaiskasvatuksen jokaiselle lapselle kootaan yhdessä lasten kanssa lapsen varhaiskasvatuksen ajalta henkilökohtaista kasvun kansiota/ portfolioa, jonka tavoitteena on tehdä lapsen kasvu, kehittyminen ja oppiminen näkyväksi. Portfolioon kerätään mm. lapsen omia tuotoksia, kertomuksia, oppimistehtäviä ja muutama valokuva lapsen varhaiskasvatuksen ajalta.

Valokuvissa ja videokuvauksissa niin henkilöstön kuin huoltajienkin tulee noudattaa tietosuojasäädöksiä. Lasten tunnistettavia valokuvia tai videoita voidaan käyttää yksikön tai ryhmien sisäisessä käytössä, mm. lapsen valokuva voi olla eteisessä lapsen naulakkopaikalla, mutta kuvia ja videoita ei saa laittaa julkiseen levitykseen. Lapsen henkilökohtaisessa portfolioissa lapsen tapahtumien tai kaverien kuvat säilyvät suojattuina ja tuottavat lapselle iloa vielä vanhempanakin.

Portfolio annetaan ajoittain myös lasten huoltajille tutustuttavaksi ja yhteiseen tutkintaan lapsen kanssa. Varhaiskasvatuksen päättyessä lapsen Tullaan tutuksi- lomake liitetään portfolioon, joka annetaan lapsen kotiin.

Lapsen kasvun kansio kertoo lapsen kasvusta, kehityksestä, oppimisesta, mielenkiinnon kohteista ja kaverisuhteista. Pienimpien lasten portfolioissa korostuvat aikuisten havainnot ja niiden pohjalta tuotetut dokumentit lapsesta. Henkilöstö varmistaa, että pienen lapsen tuotokset ovat aitoja eikä niitä ole korjailtu taitavamman taholta.

Akaan varhaiskasvatuksessa portfolion sisältö on kaikkien lasten osalta yhdenmukainen. Koko lapsen varhaiskasvatuksen ajalta portfolioon tallennetaan:

Valokuva lapsesta aloittaessaan varhaiskasvatuksen ja ryhmäkuva vuosittain

Lapsen tuottama omakuva, oma nimi ja allekirjoitus

Lapsen laatima kuva tai kertomus tärkeitä ihmisistä, perheestä, ystävistä, kotieläimistä, ryhmästä

Lapsen fyysiset mitat eri toimintakausina

Lapsen arvostamia omia tuotoksia ja tehtäviä

Lapsen kertomus omista toiveista, kiinnostuksen kohteista, vahvuuksista, onnistumisista

Lapsen ja työntekijän välinen teemallinen haastattelu dokumentoituna

Monipuoliset työtavat, valinta ja käyttö

Varhaiskasvatuksen monipuolinen toiminta ja työtavat varmistavat, että erilaiset lapset voivat monipuolisesta toiminnasta löytää varmimmin mielekästä tekemistä itselleen mieluisilla tavoilla. Lähtökohtana monipuolisten toimintojen ja työtapojen valinnassa ovat lasten ikä, kehitystaso, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisuus mahdollistaa kaikille erilaiset kokeilut, vaatii heittäytymistä ja rohkaistumista, tuottaa kehittymisen ja oppimisen mahdollisuuksia ja uusia elämyksiä. Monipuoliset toiminnat mahdollistavat henkilöstölle omien vahvuuksien hyödyntämisen ja uuden oppimisen työssään.

Vuoden kiertoon perustuvat toiminnat, tapahtumat ja juhlat suunnitellaan yhdessä lasten ja henkilöstön kanssa. Henkilöstön toteuttama suunnittelu kohdistuu aiempaa enemmän pedagogisten sisältöjen ja ratkaisujen sekä toimintojen rikastamisen tai monipuolistamisen suunnitteluun.

Tietoisesti muodostettujen oppimisympäristöjen kautta lapsille tarjotaan aiempaa enemmän osallisuuden mahdollisuuksia, itseohjautuvuuden lisääntymistä samalla kun tavoitteena on varmistaa, että lapsi harjoittelee ja opettelee uusia tietoja ja taitoja monipuolisesti ja riittävästi.

Akaan varhaiskasvatuksen toiminnalliset yhteistyötahot

Akaan seurakunta

Akaan kaupungin henkilöstön tuottama varhaiskasvatus ovat uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumatonta eikä siihen sisälly vakaumuksellista tai uskonharjoitukseen liittyviä toimintoja kuten rukouksia. Akaassa noudatetaan Opetushallituksen laatimaa ohjetta varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa. Katsomuskasvatus sisältää uskonnot, katsomukset ja uskonottomuuden. Vuoden kiertoon liittyvien niin kirkollisten kuin muidenkin juhlien viettäminen on osa kulttuurin siirtoa, juhlien vietto toteutuu henkilöstön ja lasten yhteisen suunnittelun pohjalta.

Akaan varhaiskasvatus tekee yhteistyötä seurakunnan kanssa paikallisen vasun periaatteiden mukaisesti. Yhteistyö on pedagogisesti perustelua ja osa yhteistyöstä onkin yleissivistävää, suomalaisen kulttuuriperimän tai paikallistuntemuksen siirtoa. Lapsiryhmät voivat mm. tutustua kirkkoon tai papin ammattiin samoin kuin muihinkin julkisiin rakennuksiin tai ammatteihin ilman kirkollista sanomaa.

Seurakunnan järjestämät tuokiot, tapahtumat ja teemat sovitaan yksiköiden kanssa ennalta. Erityisesti joulun ja pääsiäisen aikoihin varhaiskasvatus voi osallistua seurakunnan järjestämiin tilaisuuksiin. Seurakunnan järjestämät tapaamiset ja tapahtumat ovat aina uskonnollisia tapahtumia, joihin lapset voivat osallistua huoltajien toiveiden mukaisesti. Lapsen vasukeskustelussa keskustellaan huoltajien kanssa perheen katsomuskasvatuksesta ja lapsen seurakunnan tilaisuuksiin osallistumisesta.

Mikäli lapsi ei osallistu seurakunnan järjestämiin tilaisuuksiin, lapselle järjestetään jokaista kertaa varten erikseen vaihtoehtoja, tavoitteiltaan ja luonteeltaan samankaltaista toimintaa. Vaihtoehtoisista toiminnoista tiedotetaan riittävän varhain, jotta huoltajille jää todellinen ja aito vapaus valita joka kerta erikseen lapsensa osallistuminen näiden vaihtoehtojen välillä.

Leikin tukeminen inklusiivisten periaatteiden mukaisesti

Akaan varhaiskasvatuksessa leikki on lasten toiminnosta keskeisin ja ensisijaisin. Leikki saa näkyä ja kuulua lasten arjessa. Leikit toteutuvat luontaisestikin pienryhmissä. Leikki lisää lapsen hyvinvointia, terveyttä, oppimista, iloa ja onnellisuutta joten leikkitaidotonta lasta ohjataan leikin maailmaan. Leikin lisäämistä, laajentamista, ohjausta, rikastamista, havainnointia ja dokumentointia kehitetään edelleen. Henkilöstö varmistaa, että lasten aloitteiden ja toiveiden mukainen leikki mahdollistuu niin sisällä kuin ulkona.

Henkilöstö valvoo inklusion toteutumista, että kaikki lapset voivat osallistua tasavertaisina yhteisiin leikkeihin. He havainnoivat, dokumentoivat ja tukevat lasten leikkiä joko leikin sisältä itsekin leikkiin osallistuen tai leikin ulkopuolelta valvoen ja ohjaten. Lapsia opetetaan ottamaan

leikissä toisten toiveet huomioon ja antamaan muille leikkirauha, liittymään leikkiin, valitsemaan leikkejä, leikkikavereita, leikkitiloja, leikin ajankohta ja kesto. Myös leikin lopetukseen liittyvät käytännöt lelujen paikalleen viemisineen ovat tärkeä osa leikkiä.

Lasten leikin aloitteisiin ja ideoihin vastataan tavalla, joka tukee lapsen toimintaa eikä sammuta sitä. Henkilöstön tehtävänä on auttaa lapsia omalla läsnäolollaan ja leikin ohjauksella keskittymään leikkiin. Mikäli lapsen ehdottamaa leikkiä ei voida aloittaa tai jatkaa muiden tehtävien kuten ruokailun tai lepohetken aikataulun vuoksi, leikkiä voidaan jatkaa näiden jälkeen. Tilojen niin salliessa lapsille tarjotaan mahdollisuus myös pitkäkestoiseen leikkiin, jossa sama leikki voi jatkua ja kehittyä projektinomaisesti pidempiäkin aikoja.

Oppimisympäristöt muodostetaan lasten kanssa joustaviksi siten, että käytettävissä olevat tilat otetaan leikkikäyttöön optimaalisesti. Lapsia opetetaan leikkimään, leikkiä ohjataan ja tuetaan, monipuolistetaan, etsitään mediasta uusia leikki-ideoita ja ympäristöstä leikkipaikkoja. Leikkiin voidaan yhdistää luovasti mm. liikkumista, tanssia ja draamaa.

Henkilöstön huolehtii siitä, että lelut, materiaalit ja välineet ovat tarkoituksenmukaisia ja niitä on riittävästi erilaisten taitojen harjaannuksen näkökulmasta. Lasten oma ideointi määrittää pääosin leikkejä, joten myös lelujen ja muiden leikkivälineiden hankintojen suunnitteluun lapset otetaan mukaan ilmaisutaitojensa edellyttämällä tavalla.

Oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä

Varhaiskasvatuksessa lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima ja henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Toiminta on lapsilähtöistä ja aikuisjohtoista. Vaikka toiminnan perustana käytetäänkin lasten kiinnostuksen kohteita ja ideoita, lapsilla on myös eri ikäkausiin liittyviä oppimistarpeita, joiden harjoittelu on kiinteä osa varhaiskasvatuksen arkea. Henkilöstö vastaa siitä, että lapset kiinnostuvat eri oppimisen alueiden sisällöistä, harjoittelevat ja opettelevat vasun sisältöjä, lasten ikätasoisia oppimistarpeita vastaavia taitoja.

Lapsen mielenkiinnon kohteita selvitetään erityisesti havainnoimalla lasten toimia ja leikkiä, kuuntelemalla heidän puheitaan ja muodostamalla oppimisympäristöt lasten kanssa yhdessä. Lasten kesken suoritetaan myös kyselyjä, joihin lapset saavat vastata taitojensa mukaan kertoen tai kuvia hyväksikäyttäen. Lasten kanssa harjoitellaan mm. mielipiteiden ilmaisua ja toiveiden esittämistä. Lasten mielipiteet ja toiveet otetaan mahdollisuuksien ja resurssien mukaan toimintojen pohjaksi.

Pedagogisen toiminnan vuosikello

Akaan varhaiskasvatuksen pedagogisen työn suunnitteluun, toteuttamiseen, arviointiin, kehittämiseen ja pedagogisen keskustelun tueksi on laadittu jo vuonna 2018 Varhaiskasvatuksen pedagoginen vuosikello, joka sisältää valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisältämän oppimisen alueiden sekä laaja-alaisen osaamisen sisällöt. Vuosikello muistuttaa vasun

sisällöistä ja toimii ideavarastona eri ikäisten lasten toiminnoille. Tarkoituksena ei ole toteuttaa ryhmässä kaikkia vuosikellon teemoja, vaan vuosikellosta voi poimia oman ryhmän toimintaan sopivia teemoja rikastuttamaan lapsilta tulevia toimintaideoita.

Kunkin ryhmän toiminnat rakennetaan aina esim. ikätasoisesti lasten tarpeiden ja mielenkiinnon kohteiden mukaan vasujen velvoittavuus huomioiden. Vuosikellon pohjalta ryhmien toimintoja monipuolistetaan ja toteutettavaa pedagogiikkaa yhdenmukaistetaan yksiköiden välillä lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden.

Kielten rikas maailma

Kielten rikas maailma- teeman alla käsitellään Akaassa mm. lasten kielellistä ja kulttuurisia taustoja, lasten kielellisiä taitoja ja valmiuksia, kielellisen identiteetin muodostumista, kommunikointitapoja, keskustelutaitoa, suomen kieltä ja muita kieliä, kertomuksia, satuja ja loruja.

Ilmaisun monet muodot

Taidekasvatus kuuluu osana lasten kulttuurisen osaamisen tukemiseen. Lapsille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia kaikilla itseilmaisun alueilla. Ulkopuolisten tuottamia konsertteja ja teatteriesityksiä tarjotaan lapsille niin omina kuin esim. koulujen kanssa yhteisinä hankintoina.

Ilmaisun monet muodot - teeman alla Akaassa käsitellään mm. moninaista kulttuuriperintöämme, ilmaisun kokonaisvaltaisuutta ja yksilöllisyyttä, tunteiden tunnistamista ja nimeämistä, vuorovaikutusta, luovuutta, huumoria, lasten kulttuuria sekä monipuolisesti musiikillista, kuvallista, käsityöllistä, sanallista ja kehollista ilmaisua.

Minä ja meidän yhteisömme

Akaan varhaiskasvatuksen viitekehys on suomalainen kasvatus- ja opetuskulttuuri, joka huomioi perheiden moninaisen kulttuuriperinnön. Muihin kulttuureihin tutustutaan kussakin lapsiryhmässä olevien lasten kulttuuritaustan mukaisesti mm. median kautta sekä kutsumalla lasten läheisiä kertomaan kulttuurinsa erityispiirteistä.

Minä ja meidän yhteisömme - teeman alla Akaassa käsitellään mm. lasta itse, hänen läheisiään, ihmistä biologisena, fyysisenä, psyykkisenä ja kulttuurisena olentona, mennyttä, nykyisyyttä, tulevaisuutta, eettisyyttä, erilaisuutta, katsomuksia, ammatteja, rakennettua ympäristöä, Suomea ja muita maita sekä eri kulttuureita ja niiden moninaisuutta.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Akaassa tutkin ja toimin ympäristössäni - teeman alla käsitellään ja harjoitellaan kognitiivisia toimintoja kuten muistia, ajattelua ja oppimista, yrittämistä, onnistumista, ympäristökasvatusta, luontoon liittyviä asioita, matemaattista ajattelua ja peruskäsitteitä sekä mediakasvatusta.

Kasvan, liikun ja kehityn

Akaan kaupungin varhaiskasvatus on mukana valtakunnallisessa lasten ruokakasvatusohjelma Saperessa, jossa lasten kanssa opetellaan puhumaan ruuasta, sen alkuperästä, elintarvikkeista, tutkitaan, maistellaan, tuoksutellaan ja valmistetaan ruokaa, esim. lasten kanssa leivotaan ja tehdään salaatteja. Perhepäivähoitokodeissa Sapere on luonnollinen osa arkea.

Hyvän yhteistyön varhaiskasvatuksen ja ruokahuollon sekä Sapere- ruokakasvatusohjelman kautta lapsille pystytään tarjoamaan tasapainotettu ja täysipainoinen, lasten iän huomioiva ravinto ja tarjota lapsille uutta ravintotietoutta ja ruokakokemuksia.

Akaassa kasvan, liikun ja kehityn - teeman alla käsitellään mm. ihmisen elinkaarta syntymästä kuolemaan, liikunnallista elämäntapaa ja sen hyötyjä, leikkiä sen laajassa merkityksessä, turvallisuutta, hyvinvointiin, terveyteen ja ruokaan liittyviä asioita.

Eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttaminen

Akaan kaupungin varhaiskasvatus perustuu suomalaiseen kulttuuriin. Tarvetta kaksikieliselle varhaiskasvatukselle on vähän, joten varhaiskasvatus toteutuu suomen kielellä, mutta lasten tai huoltajien tarpeiden mukaisesti käytetään kunkin työntekijän taitojen mukaan myös muita kieliä ja tarvittaessa tulkkia. Varhaiskasvatus tukee osaltaan vieraista kieliympäristöistä tai kulttuureista tulleiden lasten kotoutumista ja suomen kielen ja kulttuurin oppimista ja omaksumista.

Ennen lapsen suomen kielen oppimista pyritään varmistamaan lasten ymmärretyksi tuleminen käyttämällä eleitä, kuvia, tukiviittomia ja kääntäjäpalveluita sanallisen kommunikoinnin tukena. Suomen ulkopuolisesta kulttuurista tulevan lapsen kanssa henkilöstö puhuu taitojensa mukaan lapselle tämän äidinkielellä tai perheen yhteisellä kielellä. Osa varhaiskasvatuksen lomakkeista on käännetty englanninkielelle, käytössä on maahanmuuttajan käsikirja, toteutetaan Suomi toisena kielenä -opetusta ja yhteisen kielen puuttuessa voidaan käyttää tulkkipalveluita mm. lapsen vasukeskusteluissa.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty¹⁰¹. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden.

Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä¹⁰² on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivyttyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen

¹⁰¹ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹⁰² Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää¹⁰³.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹⁰⁴.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta¹⁰⁵. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹⁰⁶ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹⁰⁷.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹⁰⁸. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta¹⁰⁹. Tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹¹⁰. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹¹¹. Lapsen

¹⁰³ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

¹⁰⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹⁰⁶ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

¹⁰⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

¹⁰⁸ Varhaiskasvatuslaki 31 §

¹⁰⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

¹¹¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹¹², joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹¹³. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.¹¹⁴

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.¹¹⁵ Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.¹¹⁶

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan

¹¹² Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

¹¹³ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 d §, 4. momentti

¹¹⁵ Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

¹¹⁶ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹¹⁷.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹¹⁸. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹¹⁹.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso¹²⁰ ja tuen muodot¹²¹ tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹²². Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai

¹¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

¹¹⁸ Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 § 3 momentti

¹¹⁹ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

¹²⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹²¹ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

¹²² Varhaiskasvatuslaki 15 c §

- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki.

Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹²³.

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös¹²⁴.

Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

¹²³ Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

¹²⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹²⁵. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²⁶.

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²⁷.

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹²⁸. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia** ja **hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

¹²⁵ HE 148/2021 vp, s. 32

¹²⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹²⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹²⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹²⁹. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatustavan mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

5.4 Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹³⁰. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran

¹²⁹ Varhaiskasvatustalaki 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

¹³⁰ Varhaiskasvatustalaki 15 a ja d §

vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista¹³¹.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹³². Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹³³. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä

¹³¹ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

¹³² Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹³³ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.¹³⁴

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹³⁵. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoittamiseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkittamis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoittoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

¹³⁴ HE 148/2021 vp, s. 34

¹³⁵ Varhaiskasvatustilanne 15 e §

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveystalvet, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹³⁶.

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹³⁷.

Hallintopäätösmentelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹³⁸. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹³⁹. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla¹⁴⁰. Päätös on aina perusteltava¹⁴¹. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹⁴².

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹⁴³.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹⁴⁴.

¹³⁶ HE 148/2021 vp, s. 35

¹³⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹³⁸ Hallintolaki 34 §

¹³⁹ HE 148/2021 vp, s. 35

¹⁴⁰ Varhaiskasvatuslaki 62 §

¹⁴¹ Hallintolaki 34, 45 § 1 momentti, 47 § ja varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹⁴² HE 148/2021 vp, s. 36

¹⁴³ HE 148/2021 vp, s. 34

¹⁴⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 c ja e §

Varhaiskasvatustilain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹⁴⁵. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.¹⁴⁶

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

5.7 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt

¹⁴⁵ Varhaiskasvatustilain 15 e §

¹⁴⁶ HE 148/2021 vp, s. 30

Lapsen tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja käytännöt Akaassa

Laadukas varhaiskasvatus

Akaan varhaiskasvatuksen perusta on laadukas varhaiskasvatus ja vahva yleinen tuki.

Lapsen vahvuudet, mielenkiinnon kohteet sekä kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyvät tarpeet ovat tuen suunnittelun lähtökohtana. Lasten havainnointi ja havaintojen hyödyntäminen lasten ohjaamisessa on osa laadukasta varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuslaissa varhaiskasvatukselle on asetettu kymmenen tavoitetta, jotka ohjaavat henkilöstön pedagogista toimintaa. Henkilöstö toteuttaa, tukee, havainnoi ja arvioi mm.

- lasten iän mukaista kasvua, kasvuolosuhteita, kehitystä, terveyttä, hyvinvointia, vireystilaa ja tarpeiden tyydytystä
- lasten inklusion, osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien toteutumista
- lasten sosiaalisia ja tunnetaitoja, kontaktin ottamista, aloitteellisuutta, vuorovaikutusta, kaverisuhteita, ryhmätaitoja, ryhmässä toimimista
- lasten henkilökohtaisia tarpeita, vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita
- lasten oman toiminnan ohjaus- ja itsesäätelytaitoja
- lasten ajattelua, ymmärrystä, oppimisen edellytyksiä, oppimistaitoja, ikätasojen taitojen omaksumista, matemaattisia valmiuksia
- lasten leikkitaitoja pien, lelujen käyttöä, kykyä jakamiseen, rinnakkais- ja yhteisleikin sujumista sekä pienryhmätoimintaa
- lasten puheen- ja kielen kehitystä, kommunikointia, ymmärrettyksi tulemista
- lasten tuen tarvetta, tukitoimien toteuttamista ja niiden vaikuttavuutta
- toimintaympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta, lasten tukitarpeiden ja ikätason mukaista tarkoituksenmukaisuutta leluissa ja välineissä
- henkilöstön sensitiivistä ja kunnioittavaa vuorovaikutusta, pedagogisia valintoja, positiivisen pedagogiikan toteutumista, ilmapiiriä, yhteistyötä, kiireetöntä toimintaa, toiminnan suunnittelua ja monipuolisia toimintamalleja
- asiakastyötä, huoltajien kuulemista ja tukemista, perheiden kielellisen ja kulttuurisen taustan huomioimista

Kun näissä havaitaan epäkohtia, puutteita tai lapsella tuen tarvetta, asiasta keskustellaan huoltajan kanssa ja lapsen tarpeita vastaavat tukitoimet aloitetaan välittömästi.

Kasvun, kehityksen, oppimisen ja hoidollinen tuki toteutetaan varhaiskasvatuksessa ja koulussa kolmitasoisien tuen mallin mukaisesti. Lapsi voi liikkua tuen tasoilla molempiin suuntiin. Lapsen tuki rakentuu pedagogisista, rakenteellisista ja hyvinvointia lisäävistä toimenpiteistä. Tukitoimien tarkoitus on taata kaikille lapsille yhtäläinen, inklusiivinen, tasavertainen mahdollisuus osallisuuteen ja kuulluksi tulemiseen sekä tukea lapsen tasapainoista kasvua, terveyttä, kehitystä, oppimista ja yleistä hyvinvointia.

Tukitoimien toteuttamisessa otetaan huomioon ryhmän lasten tukitarpeet, lapsiryhmän koko, henkilöstörakenne, henkilöstön osaaminen ja muut tarvittavat resurssit. Lisäosaamistarpeisiin vastataan erityisopettajien tarjoamalla ohjauksella ja tarvepohjaisella lisäkoulutuksella.

Tehostetun ja erityinen tuen aloittamisesta tehdään hallinnollinen päätös, joka ei edellytä asiantuntijalausuntoa, mutta lausuntojen valmistuttua ne liitetään hallinnolliseen päätökseen.

Yleinen tuki, alhaisin tuen taso

Yleisen tuen perustana on laadukas varhaiskasvatus, jota henkilöstö toteuttaa ja arvioi arjessa.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeisiin. Yleistä tukea tarjotaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lapsen omassa ryhmässä eikä se edellytä hallintopäätöstä tai henkilöstöltä erityispedagogista osaamista. Yleinen tuki muodostuu konkreetteista yksittäisistä tuen muodoista, se on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa kuin tehostettu tai erityinen tuki.

Yleinen tuki voi sisältää mm:

- turvallisen ilmaiirin luomista, sensitiivisyyttä ja rakentavan palautteen antamista
- ympäristön muokkausta lasten tarpeiden mukaiseksi
- monikanavaista ohjausta ja opetusta, toiminnan, materiaalien tai välineiden eriyttämistä, erilaisia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopettajan tarjoamaa tukea, leikin mallintamista ja ohjausta
- vahvaa struktuuria ja ennakointia, kuvitettua ympäristöä ja päiväjärjestystä, ajan hahmottamisen apuvälineitä, tarkoituksenmukaista ja joustavaa aikataulutusta
- puheen yksinkertaistamista, lyhyitä ohjeita, ohjeiden pilkkomista, lapsen puheen tai toiminnan keskeyttämistä sanallisesti ja koskettaen
- tehtävän vaatimustason arviointia ja tason laskua harjoitteluvaiheessa, aikatauluttamista, välitavoitteiden asettamista
- lapsen lähellä ja sylissä pitoa, yksilökohtaista, pari- ja pienryhmäohjausta, mallintamista, kokeiluja, runsaita toistoja, asian kertausta ja toistuvaa perustaitojen harjaannutusta
- leikkien valintataulua, leikissä pysymisen harjoittelua, leikin ohjausta ja mallintamista
- yhteisten pelisääntöjen perusteluita ja toistuvaa kertaamista
- luottamuksen ja itsetunnon vahvistamista, kannustamista, lapsen huomion kiinnittämistä omaan onnistumiseen, osaamiseen ja muuhun hyvään
- käyttäytymisen ohjausta, oman toiminnan, itse- ja tunnesäätelyn ja turhauman sietokyvyn harjaannuttamista
- kielen kehityksen ja kommunikoinnin tukemista, S2 opetusta
- eleiden, kuvien, tukiviittomien ja apuvälineiden käyttöä ymmärryksen tukemiseksi

- rakentavan kontaktinoton, vuorovaikutuksen, vuorottelun ja ryhmässä toimimisen harjoittelua
- ajattelun ja toimintojen sanoittamista, asian havainnollistamista esineillä ja kuvilla
- tunnekasvatusta, tunteiden tunnistamista, sanoittamista ja vahvan tunnetilan purkamista rakentavasti
- ristiriitatilanteisiin puuttumista ja rakentavaa ohjausta, kiusaamisen ehkäisyä
- toimintojen käynnistämistukea, aloitteen teon ja aloitteellisuuden harjoittamista
- valintojen ja päätösten tekoa
- aloitteellisuuden, osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistamista
- tilojen rajaamista matoilla, kalusteilla, sermeillä jne kutakin toimintaa varten
- toimintojen porrastamista rauhattomuuden ja ruuhkatilanteiden välttämiseksi
- terveen päivärytmin, rauhoittumisen, levon ja unen harjoittelua
- keskittymistä ja huomion kiinnittämistä olennaiseen
- liikkumisen sallimista kesken toiminnan keskittymisen tukemiseksi
- sairaanhoidollisia toimenpiteitä, säännöllisen lääkityksen antamista, ihon rasvaamista

Tehostettu tuki, keskivahva tuen taso

Kun yleinen tuki ei riitä, siirrytään tehostettuun tukeen heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettuun tukeen siirtyminen ei edellytä lapselle diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista, tuki kirjataan lapsen vasuun ja siitä tehdään viipymättä hallintopäätös. Tuki on lapsen tarpeiden mukaista, intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukitoimia lisätään ja niitä vahvistetaan yleisen tuen lisäksi. Tehostetussa ja erityisessä tuessa erityisopettajan tarjoama tuki ja sen toistuvuus räätälöidään lapsen tarpeiden mukaisesti. Mahdolliset asiantuntijalausunnot liitetään hallintopäätökseen ja lapsen vasuun.

Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista ja se edellyttää henkilöstöltä erityispedagogisia taitoja. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostetun tuen tarpeen päättyessä hän siirtyy yleisen tai erityisen tuen piiriin. Tehostetun tuen loppuminen kirjataan tehostetun tuen hallintopäätökseen ja lapsen vasuun ja erityisestä tuesta tehdään tarvittaessa uusi hallintopäätös.

Tehostetun ja erityisen tuen tarpeet voivat olla mm. fyysisen, psyykkisen, tunne- ja sosiaalisen elämän häiriön, vamman, sairauden tai kehitysviiveen haasteista johtuvia. Tehostettua tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä, mahdolliset terapiat ja muut kuntoutustoimet sovitetaan ryhmän toimintoihin. Tehostetusta tuesta laaditaan hallintopäätös, joka ei edellytä asiantuntijalausuntoa, mutta lausunnot liitetään hallintopäätökseen niiden valmistuttua. Tukitoimien toteuttaminen edellyttää henkilöstöltä kasvatus- ja opetustoimien muokkaamista ryhmän tarpeita vastaaviksi ja myös erityispedagogista osaamista.

Erityinen tuki, vahvin tuen taso

Kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei lapselle riitä, siirrytään erityiseen tukeen, tuki kirjataan lapsen vasuun ja siitä tehdään viipymättä hallintopäätös. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityinen tuki edellyttää henkilöstöltä vahvaa erityispedagogista osaamista ja erityisopettajan tuki on vahvempaa kuin muilla tuen tasoilla.

Kun lapsen erityisen tuen tarve päättyy, asia kirjataan erityisen tuen hallintopäätökseen. Jos lapsi siirtyy tehostettuun tukeen, asiasta tehdään uusi hallintopäätös.

Tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmenettelyt

Kunnallisessa ja ostopalvelujen piirissä olevalle lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on kunnan tehtävä viipymättä hallintolain mukaisesti toistaiseksi voimassa oleva hallintopäätös, joka perustuu lapsen tuen tarpeen arviointiin. Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti, myös lainvoimaa vailla olevana. Myös lapsen tarvitsemista apuvälineistä tehdään kunnassa hallintopäätös. Tuen tarvetta arvioidaan moniammatillisesti. Ennen päätöksen tekemistä asiassa kuullaan lapsen huoltajaa, joka myös itse voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle. Hallintopäätös tulee aina perustella, se voi olla myönteinen tai kielteinen ja siihen on liitettävä valitusosoitus. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, kun lapsen tuen tarve muuttuu tehostetusta erityiseen tukeen tai erityisestä tehostettuun tai kun tuen tarve päättyy.

Pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot

Pedagogiikka sisältää teorioita, periaatteita ja menetelmiä, joilla kasvatus ja opetus järjestetään. Pedagogisen tuen tavoitteet ovat tunnistaa lapselle vaikeat tilanteet mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, ymmärtää lapsen haasteita, päästä suunnittelemaan ja toteuttamaan pedagogiset tukitoimet, joilla varhaiskasvatus voi auttaa lasta oppimaan parempia taitoja arjessa ja estää mm. oppimisen pulmia. Lapsen havainnointi, monialainen yhteistyö, tukitoimien vaikuttavuuden arviointi ja kehittäminen ovat myös merkittäviä osia tässä prosessissa.

Pedagogiset tuen muodot

Varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut

Selkeä, kuvitettu ja ennakoiva päiväjärjestys on esillä ja päivittäin aktiivisessa käytössä ryhmässä

Huomioidaan lapsen vireystila ja jaksaminen, tarvittaessa tukitoimien järjestystä tai aikatauluja muutetaan

Toimintaa jaksetaan, tauotetaan ja tehtäviä jaetaan pienempiin osiin

Opittavaa taitoa kerrataan riittävän paljon taidon oppimisen kannalta

Pienryhmätoimintoja porrastetaan erityisesti siirtymissä, jolloin vältetään ruuhkilta ja kiireeltä

Oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut

Oppimisympäristöt luodaan sellaisiksi, että osallisuus, esteettömyys ja inklusiivisuus toteutuvat
Tiloja muokataan lasten mielenkiinnon ja tarpeiden mukaisesti ja lapsista tehtyjä havaintoja hyödyntäen

Oppimisympäristöstä poistetaan mahdollisuuksien mukaan häiriötekijät, mm. taustamelu

Tarvittavat erityispedagogiset menetelmät

Erityispedagogiset menetelmät vaihtelevat lapsen tarpeiden mukaisesti. Tarpeet voivat olla monimuotoisia, ne voivat ilmetä mm. lapsen kehityksen, käyttäytymisen tai oppimisen alueilla.

Lapsen tukitarpeet voivat ilmetä mm. levottomuutena, oppimisen vaikeuksina, hahmottamisessa, vuorovaikutuksessa, tunnesäätelyssä, käyttäytymisessä, tarkkaavuudessa, itsesäätelyssä, oman toiminnan ohjauksessa, aloitteellisuudessa, aktiivisuudessa, kielen kehityksessä ja matemaattisten valmiuksien puutteissa.

Henkilöstö toimii positiivisen pedagogiikan mukaisesti ja hyödyntää Huomaa Hyvä -materiaalia

Erityispedagogisia menetelmiä käytetään lasten tukitarpeiden mukaisesti

Lapsen vireystilaa nostetaan tai lasketaan tarvittaessa pedagogisin keinoin ja vireystila huomioidaan lapsiryhmää ohjattaessa

Toimintaa tauotetaan ja porrastetaan, tehtäviä jaetaan pienempiin osiin

Erityisopettajat mallintavat ja ohjaavat henkilöstöä erityispedagogisten menetelmien käytössä

Henkilöstölle tarjotaan erityisesti ryhmän tukitarpeita vastaavaa erityispedagogista koulutusta

Vaihtoehtoiset vuorovaikutus- ja kommunikointitavat

Sanallisen ohjauksen lisänä käytetään tukiviittomia ja kuvia monipuolisesti

Henkilöstöä koulutetaan tukiviittomien ja kuvien käyttöön vuosittain

Rakenteelliset tuen muodot

Tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen

Erityisopettajat tukevat henkilöstöä havainnoimalla lapsia, mallintamalla ja ohjaamalla henkilöstöä lapsen tukitarpeen kannalta oikeisiin toimintatapoihin

Henkilöstölle tarjotaan erityispedagogista lisäkoulutusta

Henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut

Ryhmissä on lakisääteinen henkilöstömäärä ja –rakenne ja sen lisäksi lasten tukitarpeiden mukainen lisähenkilöstö tai ryhmän lasten lukumäärää pienennetään lasten tukitarpeiden ja –tasojen mukaisesti

Lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut

Ryhmän lapsimäärää pienennetään lasten tuen tarpeiden ja -tasojen mukaisesti tai turvataan riittävät henkilöstöresurssit, jotka mahdollistavat tuen toteuttamisen

Tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tulkkipalveluita käytetään huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön ja yhteisen ymmärryksen luomiseksi

Lapsen toimintaa helpottavia apuvälineitä on tarpeiden mukaisesti ja ne ovat aktiivisessa käytössä, esim. kynätuki, aktiiviväline tai painokoirat

Pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto

Lapset jaetaan päivittäin joustaviin pienryhmiin inklusiivisesti toimintojen mukaan
Akaassa ei ole v. 2022 erityisryhmiä, mutta niiden tarvetta arvioidaan toistuvasti

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Erityisopettajien palveluita on riittävästi tarjolla lasten tukitarpeisiin nähden

Erityisopettajat havainnoivat yksittäisten lasten ja ryhmien toimintaa, opettavat ja ohjaavat henkilöstöä tukitoimien toteuttamisessa ja toimivat opettajien tukena tehostetun ja erityisen tuen piirissä olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa

Lapsen tarvitsema erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus ja sen toistuminen kirjataan lapsen tuen hallintopäätökseen ja toteutetaan päätöksen mukaisesti

Erityisopettajan konsultaatioista päätetään moniammatillisessa yhteistyössä, konsultointi kohdentuu henkilöstöön ja huoltajiin

Hoidolliset tuen muodot

Perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät

Ryhmän henkilöstö toteuttaa lasten perushoidon ja hoivan, ryhmän henkilöstölle opetetaan lapsen perushoidon lisäksi tarvitsemat toimenpiteet

Ryhmäavustajat ja muu lisähenkilöstö perehdytetään tehtäviinsä joka toimintakauden alussa

Lapsen tarvitsemista tukitoimista ja niiden vaatimista resursseista tehdään tehostetussa ja erityisessä tuessa hallintopäätös perusteluineen ja toimitaan päätöksen mukaisesti

Terveystuettavat toimenpiteet, mm. pitkäaikaissairauksien hoito, lääkitys, ruokavalio ja liikkuminen ja näihin liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Lapselle annetaan lääkehoitosuunnitelman mukainen lääkitys

Lapsen ryhmän henkilöstölle opetetaan perushoidon lisäksi tarvittavat toimenpiteet ja yksikön kaikille työntekijöille kerrotaan lapsen tarvitsemista tukitoimista, lääkityksestä jne mahdollista hätätilannetta varten. Jatkuvaa tarkkailua tai hoitoa tarvitseville palkataan avustavaa henkilöstöä Ruokavalioon liittyvät todistukset, niistä tiedottaminen ja niiden mukainen toiminta Lastenhoitajille tarjotaan lasten sairauksien hoitoon liittyvää koulutusta

Oppimisympäristöjen muokkaus tuen tarpeiden mukaisesti

Oppimisympäristö sisältää fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintaympäristön. Oppimisympäristöjä muokataan inklusiivisesti, lasten mielenkiinnon ja tarpeiden mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen tilojen tulee olla tarkoituksenmukaisia, turvallisia, terveitä ja niissä tulee huomioida esteettömyys jmm. lämpötila-, valo- ja ääniolosuhteiden tulee olla sallituissa rajoissa. Tilojen tulee olla avaria ja selkeitä, eri toiminnoilla ja välineillä tulee olla kuvitetut paikkansa, tilan ahtaus pitää minimoida, jotta leikit mahdollistuvat. Lelujen ja välineiden tulee olla lapsille ikätasoisia, kiinnostavia, ehjiä ja lasten saatavilla. Tilat tulee kalustaa ja varustaa lasten ikätasoisesti ja siten, että ryhmän lasten pienryhmätoiminta ja myös rauhoittuminen mahdollistuvat. Äänekkäät ja hiljaiset leikit erotetaan toisistaan. Lasten omat paikat sijoitetaan niin, että häiriötekijät minimoidaan.

Toiminnan ja päiväjärjestyksen tulee olla strukturoitua, kaikin puolin turvallista, kiireetöntä, lasta suojelevaa ja tukevaa. Henkilöstön tulee toimia ennakoivasti, sanoittaa ja kuvittaa tulevia toimintoja, huomioida lasten tuen tarpeet ja tarvittaessa mallintaa, yksinkertaistaa, helpottaa, tauottaa, pilkkoo ja kerrata asioita ja ohjeita lapsen ymmärtämisen tukemiseksi. Tarvittaessa käytetään tukiviittomia, kuvakommunikaatiota ja erilaisia apuvälineitä, kuten ajastimia, painopeittoja, kynätukia ja liikennevaloja. Yhteisiä sääntöjä ja rajoituksia on vähän, ne kuvitetaan ja kaikilta edellytetään niiden noudattamista.

Lasten minäkuva ja itsetuntoa vahvistetaan ryhmässä kohtaamalla jokainen myönteisesti, huomaamalla lasten hyvät ominaisuudet, keskustellaan vahvuuksista, annetaan positiivista palautetta ja kannustetaan heitä. Opetetaan lapsia arvioimaan omia vahvuuksiaan ja oppimistaan. Vahvistetaan lapsen vuorovaikutustaitoja, ystävyys-suhteita ja ryhmään kuulumisen tunteita.

Tunnetaitoja tuetaan huomaamalla lasten hyvät teot, käytös, onnistumiset ja edistyminen. Tunnetaitoja tuetaan mm. kuvakorttien avulla, sanoittamalla tunteita ja tukemalla lasta tunnetilojen käsittelyssä sekä keskustelemalla lapsen kanssa suuren ilon tai ristiriitatilanteen jälkeen. Opetellaan vastavuoroisia leikkejä, luopumista ja pettymystensietokykyä. Käytetään Pienin askelin ja MiniVerso ohjelmistoja.

Kun lapsella on käyttäytymisen kontrollin haasteita, lasta autetaan tunteiden ja kehon hallinnassa, tunteiden sanoittamisessa ja tunnistamisessa sekä opetetaan sallittua tunneilmaisua. Tilanteita käsitellään ryhmän kanssa huomioiden muiden lasten tunnetilat ja reaktiot, aggressiivisuuden negatiiviset vaikutukset ja laatimalla lasten kanssa ryhmän pelisäännöt ja pohditaan seuraamuksia

sääntöjen rikkomisesta. Autetaan ja mallinnetaan aggressiosta ulospääsemistä ja rauhoittumista mm. ajattelun ja hengityksen avulla. Huomataan lapsen hyvä käytös ja edistyminen. Huoltajien kanssa sovitaan yhteisistä toimintatavoista ja seurannasta. Tarvittaessa huoltajat ohjataan muiden tukipalveluiden, kuten perhekeskuksen piiriin.

Turvataan lapselle mahdollisuus lepoon, rauhoittumiseen ja yksin työskentelyyn tarpeiden mukaan, suositetaan pari- ja pienryhmätyöskentelyä. Liialliset aistiärsykkeet karsitaan, mm. akustiikka ja valaistus huomioidaan toimintaympäristöissä.

Toiminnanohjausta tuetaan selkokielellä, lyhyillä ja selkeillä, tarvittaessa henkilökohtaisilla ohjeilla, osittamalla tehtäviä ja opittavia asioita sekä toistamalla ja kuvittamalla toimintaohjeet tarpeen mukaan. Seurataan lapsen vireystilaa, jotta vältetään kuormittumiselta. Annetaan lasten purkaa kuormittumistaan liikkumalla, siirtymällä rauhoittumaan, rentoutumaan, lepäämään tai tekemään mieluisempia asioita.

Lasten oppimista tuetaan pienryhmätoiminnalla ja hahmottamisessa kiinnitetään lapsen huomio asian kannalta olennaiseen. Kiinnitetään lapsen huomio omaan oppimiseen ja kehittymiseen ja opetetaan iloitsemaan onnistumisistaan. Vahvistetaan muistia riittävien toistojen, toistuvien harjoitusten ja mm. muistipelien avulla

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat osallistuvat lasten havainnointiin ja yksilöllisen tukitarpeen arviointiin yhteistyössä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa. He opettavat ja konsultoivat lapsia sekä ohjaavat henkilöstöä lapsen yksilöllisten tukitoimien suunnittelussa ja toteutuksessa mm. mallintamalla tukitoimia. Lapsen tukitarvetta vastaava tuen taso ja tukitoimenpiteet valitaan moniammatillisesti huoltajien kuulemisen jälkeen ja ne merkitään hallintopäätökseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta, suunnitelman laatimisen ja arvioinnin käytännöt

Akaassa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan kahden kuukauden kuluessa siitä, kun tukea tarvitseva lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen tai palaa kesälomaltaan varhaiskasvatukseen. Tukitoimista tehty hallinnollinen päätös ja lapsen vasu vaikuttavat toisiinsa ja tukevat toisiaan.

Akaassa lapsen vasulomake on kaikilla lapsilla samanlainen, jota tarvittaessa täydennetään tuen osiolla. Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen vasukeskustelun koollekutsumisesta ja vasun kirjaamisesta, tehostetun ja erityisen tuen vasuprosessiin osallistuu myös erityisopettaja. Tehostetun ja erityisen tuen hallintopäätös ja lapsen vasu vaikuttavat toisiinsa ja tukevat toisiaan.

Lapsen tuen suunnitelmassa keskitytään opeteltavien taitojen ja sitä tukevien menetelmien suunnitteluun. Tavoitteet pohjautuvat lapsen vahvuuksiin, ne ovat konkreettisia ja arvioitavissa olevia. Tuen kirjaamisessa noudatetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, sekä hyödynnetään tarvittavia tukeen liittyviä asiakirjoja. Ryhmän henkilöstö seuraa, arvioi ja dokumentoi lapsen tuen tarvetta jatkuvasti arjessa yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan, lapsen ja huoltajien kanssa. Laadinnan jälkeen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma arvioidaan vähintään puolen vuoden kuluttua ja jatkossa kahdesti vuodessa yhdessä huoltajien kanssa.

Menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa tuen järjestämisessä

Akaassa huoltajien kanssa tehdään jatkuvasti yhteistyötä ja lapsen tuen tarpeet nostetaan keskusteluun heti niiden ilmaannuttua. Lapsen ryhmän henkilöstö keskustelee huoltajien kanssa havainnoistaan aina ensimmäisenä. Myös huoltajia kannustetaan ottamaan itse huolet puheeksi, jos he epäilevät tai havaitsevat lapsella tuen tarvetta.

Henkilöstö kertoo huoltajille varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluista sekä muista kunnassa tarjolla olevista tukipalveluista. Lapsi voi saada tukea varhaiskasvatuksen lisäksi myös mm. muiden lapsi- ja perhepalvelujen kautta. Yhdessä huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa pohditaan keinoja ja menetelmiä, jotka ovat lapsen kasvun ja oppimisen näkökulmasta ajankohtaisia ja tarpeellisia. Tukea suunniteltaessa pohditaan pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia toimenpiteitä, joilla lapsen omatoiminen ja osallistuva toiminta sekä kehitys ja oppiminen mahdollistuvat. Tarvittaessa suunnittelua tehdään tulkin avustuksella.

Lapset ja huoltajat kohdataan sensitiivisesti tukeen liittyvissä asioissa ja keskusteluihin varataan riittävästi aikaa. Yhteistyö on luottamuksellista ja lasta sekä huoltajaa kunnioittavaa. Huoltajat ovat tärkeässä roolissa tuen suunnittelussa lapsensa asiantuntijoina. Huoltajien ja lapsen kanssa keskustellaan tuen kolmitasoisuudesta, niiden eroista ja niiden merkityksestä lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Keskusteluissa korostetaan lapsen vahvuuksia ja tukitoimet rakennetaan lapsen mielenkiinnon ja vahvuuksien ympärille. Ennen tehostetun tai erityisen tuen hallintopäätöstä huoltajien kuuleminen toteutetaan lapsen vasukeskustelun yhteydessä. Keskusteluun voi osallistua myös muita asiantuntijoita, kuntouttavaa tai hoitavaa henkilöstöä.

Monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako tuen järjestämisessä, vaikutusten arvioinnissa ja seurannassa

Monialaisella yhteistyöllä on keskeinen rooli lapsen edun toteutumisessa, tukitoimien suunnittelussa, toteutuksessa ja vaikuttavuudessa. Yhteistyö eri toimijoiden kesken on luottamuksellista, yhteistyössä noudatetaan salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä. Lapsen tukitoimia toteutetaan ensisijaisesti huoltajien suostumuksella ja yhdessä suunnitellen, mutta lapsen tarvitsemaa tukea annetaan myös silloin, kun huoltajat eivät sitoudu yhteistyöhön.

Varhaiskasvatuksen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat lastenneuvolan terveydenhoitajat, neuvolalääkäri, terveyskeskuspsykologi ja fysioterapeutti, kasvatus- ja perheneuvolan työntekijät, lastensuojelu, sosiaalityöntekijät, TAYS, erikoissairaanhoido sekä yksityiset palveluntarjoajat kuten puhe-, toiminta- ja fysioterapeutit.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat osallistuvat neuvolatiimeihin varhaiskasvatuksen edustajina. Neuvolatiimi toimii henkilöstön tukena ja kokoontuu säännöllisesti. Akaassa lapsiperhepalveluiden ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on tiivistä. Monialaisen yhteistyön lähtökohtana on lapsen etu ja tuen tarpeiden toteutuminen arjessa.

Yhteistyöpalavereihin, joissa käsitellään lasten asioita, osallistuu lapsen tuen järjestämisen kannalta tarpeelliset yhteistyötahot. Huoltajat, varhaiskasvatuksen tai sosiaali- ja terveysalan asiantuntijat,

jotka havaitsevat lapsen tuentarpeen, voivat kutsua verkostopalaverin koolle. Verkostopalaverissa sovitaan, kuinka lapsen tuki käytännössä järjestetään, kunkin toimijan vastuualueet sekä tuen toteutumisen seurannan ja arvioinnin käytännöt.

Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Huoltajille annetaan hyvissä ajoin tietoa pidennetystä oppivelvollisuudesta, myös hallintopäätös tehdään ennen oppivelvollisuuden alkamista. Esiopetukseen siirtymisen nivelvaiheen toimintatavoista on tehty Akaassa vuosikello, jota päivitetään syksyisin.

Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen

Siirtymiä lapsen virallisella kasvun ja oppimisen polulla on lapsen siirtyminen kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatusyksiköstä tai ryhmästä toiseen, varhaiskasvatuksesta esiopetukseen sekä siirtyminen tehostetun tai erityisen tuen piiriin ja poistuminen tuen piiristä. Kaikista siirtymistä lapselle laaditaan Akaassa viranhaltijapäätökset. Lapsen vanhemmille tarjottava ohjaus, tiedottaminen ja tuki ovat siirtymissä erityisen tärkeitä.

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen päiväkodissa, perhe voi valita vapaaehtoisen Tullaan tutuksi käynnin, jossa lapsen tulevan ryhmän työntekijä tulee tutustumaan lapseen hänen omassa ympäristössään. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa aloittava lapsi käy aina ennen varhaiskasvatuksen alkua tutustumassa uuteen hoitopaikkaan ja ryhmän henkilöstöön tai hoitajaansa. Kun lapsella on ennalta tiedossa olevia tuen tarpeita, perheen kanssa käydään aloituskeskustelu, johon osallistuu ryhmän työntekijä sekä erityisopettaja.

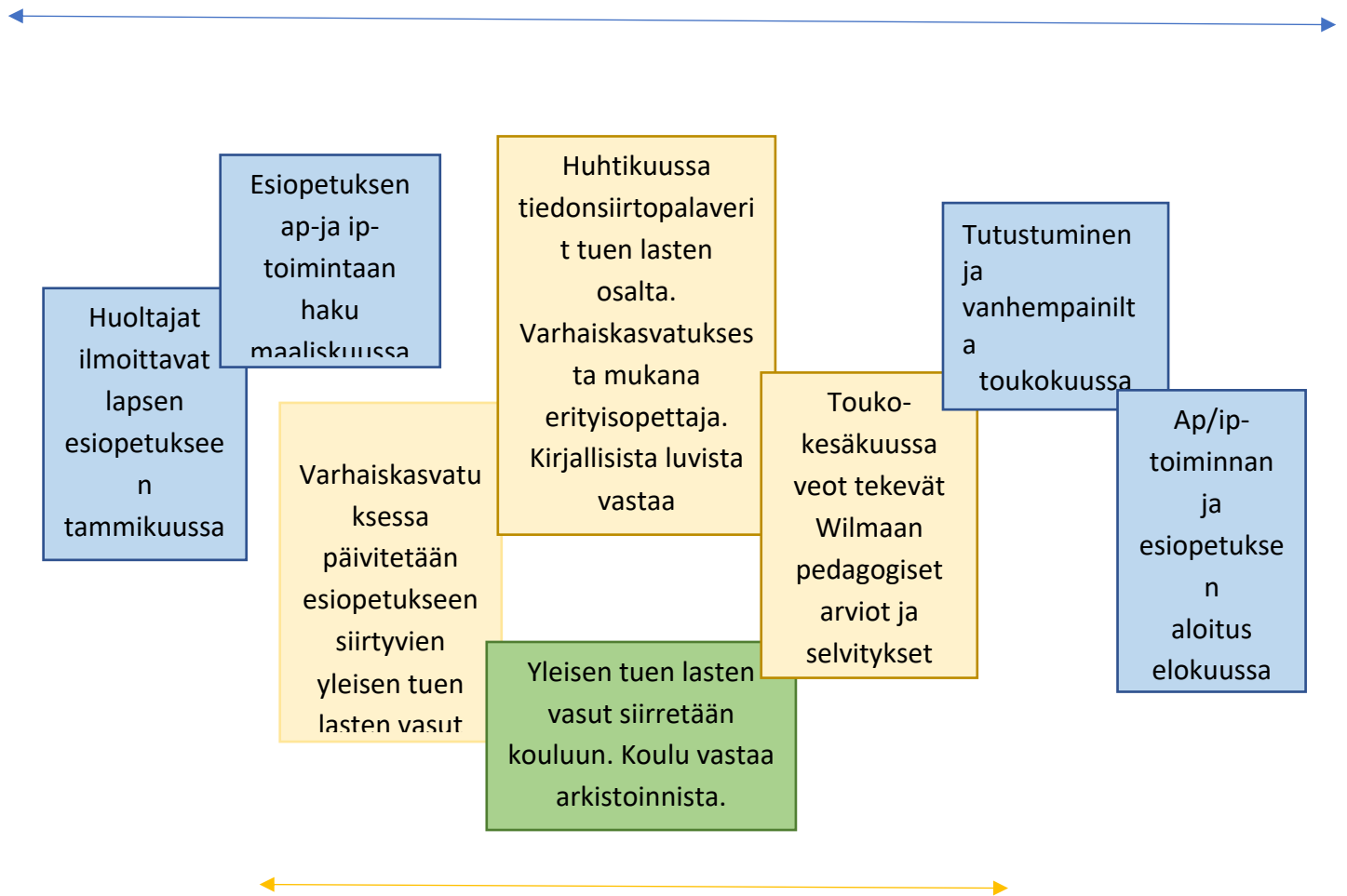
Lapsen siirtyessä ryhmästä tai yksiköstä toiseen lapselle ja hänen vanhemmilleen tarjotaan mahdollisuus uuteen toimintaympäristöön tutustumiseen. Päiväkodeissa lapset mm. ulkoilevat päivittäin yhdessä muiden lasten kanssa ja vierailevat ryhmissä tapaamassa toisiaan, joten ryhmäsiirrot pienten ryhmästä isompien ryhmään tapahtuu usein helposti ja luontevasti.

Lapsen siirtyessä perhepäivähoidosta päiväkotiin, hoitaja käy lapsiryhmänsä kanssa tutustumassa lapsen uuteen ryhmään ja huoltajille tarjotaan mahdollisuus tutustumiseen lapsen kanssa useampaankin kertaan.

Lasten siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen noudatetaan Akaassa yhteisesti sovittuja käytänteitä. Siirtymän organisoinnissa keskeisessä roolissa ovat varhaiskasvatuksen erityisopettajat, lapsen tuleva esiopettaja sekä koulujen rehtorit.

Jotta siirtymä esiopetukseen olisi mahdollisimman helppo ja luonteva lapsille, esiopettajat järjestävät vuosittain huhti- toukokuussa tuleville esikoululaisille tutustumiskäynnit kouluunsa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja siirtää tiedot esiopetukseen siirtyvien lasten rakenteellisen tuen tarpeista varhain keväällä koulujen rehtoreille ja erityisopettajille, jotta lapsen tarvitsemiin lisäresursseihin voidaan koulussa varautua riittävän varhain ennen siirtymää.

Nivelvaiheen toimenpiteet kaikkien lasten osalta

Tiedonsiirto tuen osalta

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

6.1 Paikallisesti päätettävät asiat

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voi olla omaleimainen, mutta se ei voi olla ristiriidassa varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää ja kuvaa suunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen liittyvät varhaiskasvatuksen arvoperustaa, pedagogisia periaatteita ja ratkaisuja täydentävät näkökulmat
- miten nämä näkökulmat tulevat esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa.

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksessa ei ole vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan perustuvia palveluita. Varhaiskasvatusyksiköissä voidaan kuitenkin painottaa eri tavoin esim. ilmaisun monia muotoja, kuten musiikkia ja kuvailmaisua tai liikuntaa.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹⁴⁷ Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁴⁸. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁴⁹. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa¹⁵⁰. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁵¹.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset

¹⁴⁷ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁴⁸ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁴⁹ Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

¹⁵⁰ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁵¹ Varhaiskasvatuslaki 20 §

työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

7.2 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa päätetään ja kuvataan, miten

- varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa
- lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa
- lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta kerätään ja hyödynnetään laadun ylläpitämisessä ja parantamisessa
- arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä
- arvioinnin keskeiset tulokset julkistetaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen systemaattinen seuranta, arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa

Varhaiskasvatusta arvioidaan kansallisella, paikallisella ja yksilön tasolla. Kansallisen tason arviointia tehdään Opetushallituksen ja Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen eli Karvin taholta erilaisten kuntiin lähetettävien kyselyjen ja tilastojen kautta. Karvi tuottaa tulevaisuudessa arviointivälineitä myös kuntien käyttöön.

Varhaiskasvatuspalvelun järjestäjä päättää paikallisen arvioinnin menetelmistä. Arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä. Akaassa varhaiskasvatuksen arviointia tehdään palvelun järjestäjän taholta Akaan vasuasiakirjan sisällön, varhaiskasvatuksen prosessien, asetettujen tavoitteiden, toteutetun varhaiskasvatustoiminnan, sen vaikuttavuuden ja laadun näkökulmista. Akaan vasun sisältöä arvioidaan säännöllisesti ja sitä päivitetään tarvittaessa. Paikallinen vasu toimii pedagogiikan laadun viitekehystenä eli toiminnan laatua arvioidaan paikallisen vasun toteutumisen kautta. Arviointi kohdistuu pääosin siihen, miten henkilöstö toimii varhaiskasvatuslain ja Akaan vasun mukaisesti.

Akaan kaupungin varhaiskasvatusyksiköiden tasolla arviointia tehdään pedagogisen toiminnan arviointina. Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen pedagogisen työn itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena ovat mm. henkilöstön vuorovaikutustaidot, ryhmien ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisällöt ja oppimisympäristöt.

Yksilön tasolla arviointia tehdään lapsen vasun toteutumisen arviointina. Yksilöarviointiin osallistuvat lapsi, hänen huoltajansa, henkilöstö ja tarvittaessa muut lapsen hoitoon ja kuntoutukseen liittyvät asiantuntijat. Syksyn 2022 lakimuutoksesta johtuen yksi keskeinen arviointikohde on lasten tukitarpeisiin vastaaminen, tukitoimien toteutuminen ja vaikuttavuus.

Asiakkailla on mahdollisuus antaa palautetta haluamanaan aikana Akaan varhaiskasvatukseen ja vasuihin liittyen kaupungin nettisivujen kautta, ottamalla yhteyttä varhaiskasvatuksen esimiehiin ja suoraan lapsensa varhaiskasvatuspaikkaan. Vuosittain toteutettavan vasu-perusteisen asiakaskyselyn tulokset viedään Akaan kaupungin sivistyslautakunnan käsittelyyn vuosittain ja keskeiset tulokset tiedotetaan varhaiskasvatuksen asiakkaille sekä henkilöstölle.

Varhaiskasvatustoimisto
Sirkesalontie 3
37800 Akaa

Neuvonta: (03) 569 1120

